

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**IKONOGRAFICKÝ ROZBOR FRESKOVÝCH MALEB
V KOSTELE NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE
V RÝMAŘOVĚ**

Bakalářská diplomová práce

KRISTÝNA SKÁLOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Macurová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Předkládaná práce obsahuje 156 561 (včetně mezer).

V Rýmařově dne: 8. 5. 2024

.....

Kristýna Skálová

Poděkování

Na prvním místě bych chtěla poděkovat vedoucí své práce Mgr. Zuzaně Macurové, Ph.D., za její odborné vedení a laskavý přístup, poskytnutí cenných rad a připomínek, konzultace a pomoc při zpracování zvoleného tématu. Za vřelá slova děkuji doc. PhDr. Janě Zapletalové, Ph. D.. Děkuji také Mgr. Michalu Vyhlídalovi z Městského muzea v Rýmařově za jeho vstřícné jednání, přínosné konzultace a zpřístupnění důležitých informací a zdrojů. Dále bych ráda poděkovala děkanu Mgr. ICLic. Františku Zehnalovi, Th.D., z Římskokatolické farnosti Rýmařov za vlídný přístup, poskytnutí dokumentace při zpřístupnění kostela a možnost nahlédnout do kronik rýmařovské farnosti. Srdečné díky patří mé rodině a blízkým za jejich podporu při mém studiu a vypracování bakalářské diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	6
2. Dosavadní přehled bádání	8
3. Historie kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově	14
4. Popis kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově	17
5. Ferdinand Naboth a kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově	25
5.1 Život a tvorba Ferdinanda Nabotha	25
5.2 Nástěnné malby Ferdinanda Nabotha v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově	27
6. Jan Kryštof Handke a kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově	30
6.1 Život a tvorba Jana Kryštofa Handkeho	30
6.2 Nástěnná malba Jana Kryštofa Handkeho v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově	33
7. Popis a ikonografická analýza nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově	35
7.1 Korunovace Panny Marie (Salve Regina)	37
7.2 Pendentivy	43
7.3 Mariánská koruna z plamenů („Regina Supremi”)	45
7.4 Mariánská koruna z hvězd („Regina Reconciliati”)	46
7.5 Mariánská koruna z mušlí („Regina Profundi”)	47
7.6 Mariánská koruna s věnci s květy („Regina Redempti”)	48
7.7 Panna Marie sesílající hostie („Mater Misericordiæ”)	49
7.8 Panna Marie u pramene života („Vita dulcedo”)	53
7.9 Panna Marie předávající bílá roucha světcům („Et spes nostra, salve”)	57
7.10 Panna Marie a nebeská zahrada („Ad te clamamus exules filii Heve”)	61
7.11 Panna Marie se svatou Annou a svatou Barborou („Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle”)	65

7. 12 Panna Marie navštěvující vězněné („Eia ergo, advocata nostra, illuso tuo i misericordes oculos ad nos converte”)	70
7. 13 Panna Marie nad kostnicí („Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende”)	75
7. 14 Panna Marie s Ježíškem na klíně („Sub tuum praesidium confugimus”)	78
7. 15 Medailon svatého Floriána	86
7. 16 Medailon svaté Pavlíny	88
7. 17 Medailon svatého Karla Boromejského	90
7. 18 Medailon svatého Františka Xaverského	91
7. 19 Medailon svatého Rocha	94
7. 20 Medailon svatého Šebestiána	95
7. 21 Medailon archanděla Michaela	97
7. 22 Medailon svatého Hilaria Římského	99
7. 23 Cyklus nástěnných maleb ze života Krista a Panny Marie	101
8. Význam nástěnné malířské výzdoby	107
9. Závěr	109
10. Seznam použitých pramenů a literatury	111
10. 1 Literatura	111
10. 2 Nepublikované zdroje	115
10. 3 Diplomové a bakalářské práce	115
10. 4 Internetové zdroje	116
11. Seznam obrazových příloh v textu	117
12. Anotace	128

1. Úvod

Téma nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově a jejich ikonografický rozbor jsem si pro svou bakalářskou diplomovou práci vybrala z důvodu lokace kostela, který se nachází v mém rodném městě. Mé rozhodnutí také podpořil fakt, že malíř podílející se na nástěnné malířské výzdobě kostela se narodil v Janovicích (původně Janušov). Janovice jsou vesnicí, která se nachází na severozápadní straně města Rýmařov. Filiální kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově je v současnosti nejhodnotnější historickou památkou města. Často bývá označována za „perlu severomoravského baroka“, a to díky svému významu přesahujícímu regionální úroveň. V centru města se nachází farní kostel svatého archanděla Michaela, proto baroknímu kostelíku v lipové aleji na okraji Rýmařova neřekne nikdo z rodáků jinak než kaple V Lipkách.

Při výběru vhodného tématu pro mne byl důležitý nejen vztah k dané památce, ke které mne vážou vzpomínky už z dětství, ale i možnost získání nových informací. Kapli V Lipkách jsem se svou rodinou několikrát navštívila při slavnostních příležitostech. A v těchto chvílích se mi, stejně jako každému příchozímu, zatajil dech při pohledu na barokní nástěnné malby od Ferdinanda Nabotha a Jana Kryštofa Handkeho. Rozhodla jsem se ve své bakalářské práci zaměřit na ikonografický rozbor těchto nástěnných maleb, jelikož doposud nebyl pečlivě proveden a určité významové roviny nebyly reflektovány. Naopak základní informace i stavební dějiny zabývající se kostelem Navštívení Panny Marie v Rýmařově jsou dnes již známy a publikovány. Dosavadní literaturu věnující se kostelu hodnotím v následující kapitole bakalářské práce.

Diplomová práce je rozdělena do devíti kapitol. Po úvodní části následuje přehled a zhodnocení dosavadního bádání. Navazující kapitoly se věnují historii kostela a stručnému popisu stavby. V těchto částech bude čtenář seznámen s výstavbou kostela i osobami, jež se podílely na vzniku a vzhledu stavby. Následující pátá kapitola pojednává o životě a umělecké tvorbě Ferdinanda Nabotha a o jeho malířském podílu na nástěnné výmalbě klenby kaple V Lipkách. Stejně koncipovaná je i šestá kapitola o malíři Janu Kryštofu Handkem. Kapitola se zabývá umělcovým životem, tvorbou a jeho podílem na výzdobě kaple V

Lipkách. Sedmá kapitola se zaměřuje na mariánskou modlitbu *Salve Regina* (Zdrávas Královno), její vznik a historii a rovněž sleduje rostoucí úctu k samotné Panně Marii. Osmá část se věnuje nástěnné malířské výzdobě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Jednotlivé malby a jejich důkladný ikonografický popis jsou pojednány v samostatných podkapitolách. První podkapitola se zabývá ústřední scénou Korunovace Panny Marie, kterou doplňují čtyři nástěnné malby vyobrazující mariánské koruny a čtyři pendentivy s anděly. Následujících osm podkapitol analyzuje scény mariánského cyklu, které vycházejí z modlitby *Salve Regina* (Zdrávas Královno), ale představují i sedmero tělesných milosrdenství. Na mariánský cyklus navazují podkapitoly věnované jednotlivým medailonům vyobrazujícím světce. Poslední podkapitola zabývající se nástěnnými malbami představuje cyklus scén s výjevy ze života Krista a Panny Marie, jehož autorství je nejisté a signatura bývá označována jako falešná. Osmá kapitola se zabývá nástěnnou výmalbou v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově v kontextu doby, kdy vznikla. Kapitola se také věnuje sedmi tělesným milosrdenstvím a jejich významu v souvislosti s malířskou výzdobou a dobou vzniku kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Závěrečná devátá kapitola shrnuje má zjištění, jenž byla získána při ikonografickém rozboru nástěnných maleb.

2. Dosavadní přehled bádání

Mezi základní texty pro tuto diplomovou práci patří *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften* od Gregora Wolnyho.¹ Autor se v díle krátce věnuje i kostelu Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Gregor Wolny zmiňuje nástěnné malby v kostele, malíře Ferdinanda Nabotha či hraběnkou Marii Arnoštku Dietrichsteinovou. Hraběnka vlastnila janovické panství a byla donátorkou výstavby kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Wolny se krátce pozastavuje nad čtyřmi bočními oltáři v nikách obvodové zdi stavby.²

Historii města Rýmařova se věnoval Karel Berger v knize *Geschichte der Stadt Römerstadt*.³ Autor se též zmiňuje o kostelu Navštívení Panny Marie.⁴ Hovoří o donátorce stavby Marii Arnoštce Dietrichsteinové a malířích podílejících se na malířské výzdobě: Ferdinandu Nabothovi a Janu Kryštofu Handkem.⁵

Kostel Navštívení Panny Marie zahrnul Franz Tutsch do výkladu v díle *Römerstadt und das Römerstädter Ländchen*.⁶ Tutsch se v tomto textu podrobně věnuje historii města Rýmařova. Zmiňuje původní dřevěnou kapli svaté Anny a následně popisuje vznik nového kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově.⁷ Autor uvádí malíře Ferdinanda Nabotha a Jana Kryštofa Handkeho,⁸ stavitele Friedricha Hösslera a jeho syna Cypriána i donátory stavby – hraběnkou Marii Arnoštku Dietrichsteinovou a rýmařovského děkana Ferdinanda Ferdinanda

¹ Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, Abt. 1: Olmützer Erzdiöcese, Bd. 4*, Brünn 1862, s. 92.

² Ibidem, s. 92.

³ Karl Berger, *Geschichte der Stadt Römerstadt*, Brünn 1909, s. 149.

⁴ Ibidem, s. 149.

⁵ Ibidem, s. 149

⁶ Franz Tutsch, *Römerstadt und das Römerstädter Ländchen*, Gödel 1964, s. 38–182.

⁷ Ibidem, s. 38.

⁸ Ibidem, s. 170.

Ratschker.⁹ Děkan Ratschker byl nejen donátorem stavby, ale na výstavbu nového kostela též dohlížel.¹⁰

Zmínka o kostelu Navštívení Panny Marie v Rýmařově se nachází v knize *Der politische Bezirk Römerstadt: ein Beitrag zur Heimatkunde* od Wilhelma Höllnera, Adama Heinricha, Josefa Heckela a Gabriela Hermanna.¹¹ Pozornost věnovaná kostelu se zaměřuje na datum jeho vzniku a název, který byl odvozen od lipových stromů. Text se věnuje i donátorům a malířům, kteří se zasloužili o výstavbu a výzdobu kostela.¹² V knize se nachází pasáž, která se zabývá ostatky svatého Hilaria. Ostatky světce byly přeneseny z Říma a následně uloženy ve farním kostele svatého archanděla Michaela v Rýmařově.¹³

Historií města Rýmařov a jeho okolí se zabýval Karel Kuča v encyklopedii *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.¹⁴ Karel Kuča zmínil i historické památky, jako je kostel Navštívení Panny Marie a kostel svatého archanděla Michaela v Rýmařově. Text přináší jen krátké shrnutí základních informací. V případě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově jde o stručnou historii, zmínku o nástěnné výzdobě, malířích a sousoších umístěných před kostelem.¹⁵

Velmi významnou osobností Rýmařovska byl archeolog a historik Jiří Karel, který se ve vlastním výzkumu věnoval též kostelu Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Z prací Jiřího Karla byl v mé diplomové práci použit například článek

⁹ Ibidem, s. 181–182.

¹⁰ Ibidem, s. 181.

¹¹ Wilhelm Höllner – Adam Heinrich – Josef Heckel et al. (edd.), *Der politische Bezirk Römerstadt: ein Beitrag zur Heimatkunde*, Römerstadt 1985, s. 100–101.

¹² Ibidem, s. 101.

¹³ Ibidem, s. 100.

¹⁴ Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2000, s. 542–550.

¹⁵ Ibidem, s. 545.

Rýmařovská kaple Navštívení Panny Marie,¹⁶ ale také další články publikované v Rýmařovském horizontu, *Marie Arnoštka, stavitel Hössler a jiní*¹⁷ a *Několik slov o autorovi většiny fresek v kapli Navštívení Panny Marie*.¹⁸ V těchto člancích hovoří nejen o kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově, ale i o staviteli Friedrichu Hösslerovi a donátorce stavby Marii Arnoštce Dietrichsteinové. V roce 2021 vydal Jiří Karel monumentální knihu nazvanou *Rýmařov v dějinách*,¹⁹ která čítá skoro tisíc stran. Autor se v ní věnuje podrobné historii města Rýmařov a jeho okolí od doby kamenné po konec 20. století. Jiří Karel se v této knize zabývá i kostelem Navštívení Panny Marie. Hovoří zde o vzniku a vzhledu stavby, donátorech a sochařské výzdobě. Jiří Karel se ve své knize věnuje rovněž malířům, kteří se podíleli na výzdobě.²⁰ Janu Kryštofu Handkemu dedikoval samostatnou kapitolu, v níž popsal umělcův život a uměleckou tvorbu.²¹ Texty Jiřího Karla jsou pro mou práci důležité z toho důvodu, že rozšiřují informace o malířích podílejících se na výzdobě kostela. Jiří Karel ve zmíněné knize a člancích píše nejen o výstavbě a vzhledu kostela Navštívení Panny Marie, ale i o významných osobnostech, které se na vzniku této stavby podílely.

O kapli V Lipkách se krátce zmínil i Vincenz Brixel v *Horské Kronice*,²² kde vypráví o zhotovení její věžičky a vysokého krovu. Brixel přináší nespočet informací o životě města, kronika je však založena na autorových vzpomínkách. Z tohoto důvodu je nutné k ní přistupovat kriticky.

Dalším badatelem, který se zabýval kostelem Navštívení Panny Marie, byl Tomáš Lašák, autor publikace *Kostel Navštívení Panny Marie – „Kaple V*

¹⁶ Jiří Karel, Rýmařovská kaple Navštívení Panny Marie, in: *X. svatováclavské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Sborník referátů. Historický seminář na téma Jesenícko v kontextu vývoje slezské a moravské architektury / Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka*, 2010, č. 10, s. 133–138.

¹⁷ Jiří Karel, Marie Arnoštka, stavitel Hössler a jiní, *Rýmařovský horizont* 7, 2005, č. 2, s. 14.

¹⁸ Jiří Karel, Několik slov o autorovi většiny fresek v kapli Navštívení Panny Marie, *Rýmařovský horizont* 10, 2008, č. 10, s. 21–22.

¹⁹ Jiří Karel, *Rýmařov v dějinách*, Rýmařov 2021, s. 350–354.

²⁰ Ibidem, s. 350–354.

²¹ Ibidem, s. 352–354.

²² Franz Brixel – Vincenz Brixel, *Horská kronika*, Rýmařov 2018, s. 98.

Lipkách“.²³ Shrnuje v ní historii, architekturu a malířskou i sochařskou výzdobu kostela. V jeho textu se objevují nesrovnalosti v ikonografickém popisu maleb. Vzhledem k tomu je nutné na tento text nahlížet kriticky.

V roce 2021 byla obhájena bakalářská práce Adély Mackové z Masarykovy univerzity v Brně nazvaná *Dějiny a výzdoba filiálního kostela Navštívení Panny Marie „V Lipkách*“.²⁴ Autorka se v ní věnuje historii, architektuře a sochařské i malířské výzdobě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Jde zatím o poslední text, který komplexně pojednává o výstavbě a výzdobě kostela. Na text této absolventky bych chtěla ve své diplomové práci navázat vlastním výzkumem a přispět k rozšíření poznatků o ikonografickém významu jednotlivých nástěnných maleb.

Architektuře kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově se podrobně věnoval teolog a historik umění Petr Balcárek. V článku *Několik poznámek k architektuře a klenebnímu završení tzv. kaple V Lipkách v Rýmařově*²⁵ se mimo jiné zabývá analogií mezi rýmařovským kostelem a římskou architekturou. Autor se v článku věnuje i nástěnné výmalbě, ikonografii a mariánské modlitbě *Salve Regina* (Zdrávas Královno). Hovoří o mariánském zasvěcení kaple ve spojitosti s nástěnnou výzdobou. Autor se krátce zabývá i nástěnnou malbou se scénou Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí a následně zmiňuje nápisové pásky s verši mariánské modlitby.²⁶ Balcárek se zaměřuje na spojitost mezi tematikou nástěnné výzdoby a dobou jejího vzniku. Poukazuje na ikonografické vyobrazení Panny Marie jako ochránkyně, jež se v období katolické reformace těšilo značné oblibě. Petr Balcárek napsal též článek *Patron Rýmařova sv. Hilarius Římský*, ve kterém vyvrací, že je na medailonu v kostele Navštívení Panny Marie vyobrazen

²³ Tomáš Lašák, *Kostel Navštívení Panny Marie – „Kaple V Lipkách*“, Rýmařov 2020, s. 4–46.

²⁴ Adéla Macková, *Dějiny a výzdoba filiálního kostela Navštívení Panny Marie „V Lipkách*“ (bakalářská práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2021.

²⁵ Petr Balcárek, *Několik poznámek k architektuře a klenebnímu završení tzv. kaple V Lipkách v Rýmařově*, in: *Sborník bruntálského muzea*, Bruntál 2019, s. 83–107.

²⁶ *Ibidem*, s. 90–92.

svatý Hilarius z Poitiers.²⁷ Naopak hovoří o tom, že jde o Hilaria Římského.²⁸ *Patron Rýmařova sv. Hilarius Římský* je nejmladším textem, jenž pojednává o jedné z nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově.

Sochařskou výzdobu kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově ve svém článku *K sochařské výzdobě rýmařovské kaple „V lipkách“* popsal Adam Sekanina. Autor textu detailně popisuje oltáře v kostele a pozornost věnuje i kazatelně.²⁹

Malířské výzdobě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově se věnoval a doposud věnuje historik umění a památkář Leoš Mlčák. Ten také připravil k vydání a tisku autobiografii Jana Kryštofa Handkeho pod názvem *Jan Kryštof Handke, vlastní životopis*.³⁰ Životopis je součástí sbírky Jana Petra Cerroniho a je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Jde o nejstarší dochovaný pramen, jenž se vztahuje k výmalbě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. V Mlčákově článku *K dílům barokních malířů Jana Kryštofa Handkeho (1694–1774), Petra Hocheckera (1696–1748), Josefa Ignáce Sadlera (1725–1767), Josefa Františka Wickarta (1691–1729) a Ferdinanda Nabotha (asi 1664–1714)*³¹ jsou pro mou diplomovou práci důležité především části o Ferdinandu Nabothovi a Janu Kryštofu Handkem. Autor v tomto textu hovoří nejen o umělecké tvorbě malířů, ale i o jejich životě. Článek *Fresky Ferdinanda Nabotha v kapli „V lipkách“ u Rýmařova*³² Leoše Mlčáka přináší důležité informace o životě Ferdinanda Nabotha a jeho podílu na malířské výzdobě kostela Navštívení Panny

²⁷ Petr Balcárek, *Patron Rýmařova sv. Hilarius Římský*, in: *Sborník bruntálského muzea*, Bruntál 2023, s. 3–7.

²⁸ *Ibidem*, s. 7.

²⁹ Adam Sekanina, *K sochařské výzdobě rýmařovské kaple „V lipkách“*, *Střední Morava* 38, 2014, s. 35–42.

³⁰ Leoš Mlčák, *Jan Kryštof Handke, vlastní životopis 1694–1774*, Olomouc 1994.

³¹ Leoš Mlčák, *K dílům barokních malířů Jana Kryštofa Handkeho (1694–1774), Petra Hocheckera (1696–1748), Josefa Ignáce Sadlera (1725–1767), Josefa Františka Wickarta (1691–1729) a Ferdinanda Nabotha (asi 1664–1714)*, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, s. 107–121.

³² Leoš Mlčák, *Fresky Ferdinanda Nabotha v kapli „V lipkách“ u Rýmařova*, *Střední Morava*, 1, 1995 s. 41–49.

Marie v Rýmařově. Ve vlastním výzkumu jsem se setkala s dílčími nesrovnalostmi a neúplností ikonografického popisu maleb mariánského cyklu.

Závěrem bych ráda zmínila ještě jednu publikaci, která se sice nezabývá kostelem Navštívení Panny Marie v Rýmařově, ale pro mou bakalářskou práci byla důležitá. V knize *Tencalla II, Katalog nástěnných maleb Carpofova a Giacoma Tencally na Moravě a v Čechách*³³ se nachází kapitola od Martina Mádl, která se věnuje nástěnným malbám v kostele Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce. Jde o cyklus nástěnných maleb, které vycházejí z modlitby *Salve Regina* (Zdrávas Královno). Tento text byl v mé diplomové práci inspirací pro přehledné strukturování kapitol, které se věnují jednotlivým nástěnným malbám.

³³ Martin Mádl, Kostel Navštívení Panny Marie, Katalog nástěnných maleb, in: Martin Mádl (ed.), *Tencalla II, Katalog nástěnných maleb Carpofova a Giacoma Tencally na Moravě a v Čechách*, Praha 2012–2013, s. 241–373, kat. č. 4.

3. Historie kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Kostel Navštívení Panny Marie (obr. 1) se nachází v Rýmařově v okrese Bruntál v Moravskoslezském kraji a náleží k ostravsko-opavské diecézi, děkanátu Bruntál a rýmařovské římskokatolické farnosti. Lidový název kaple V Lipkách získal kostel díky aleji lipových stromů, které lemují nejen cestu k hlavnímu vchodu kostela, ale i jeho okolí.³⁴ V současnosti je kostel duchovním a kulturním centrem města.³⁵

Obr. 1 Rýmařov, kostel Navštívení Panny Marie, 1716

³⁴ Viz Wolny (pozn. 1), s. 92.

³⁵ Kaple v Lipkách, <https://www.muzeumrymarov.cz/kaple-v-lipkach>, vyhledáno 16. 2. 2022.

Na místě, kde stojí filiální kostel Navštívení Panny Marie, se původně nacházela dřevěná kaple, která byla roku 1710 stržena kvůli výstavbě nového kostela. Zmínka o této původní stavbě, která nesla název kaple svaté Anny, se datuje podle nalezeného kamene s vytesaným letopočtem 1428. O dřevěné kapli svaté Anny se zmiňují i staré církevní kroniky.³⁶ Další zmínka pochází z roku 1555. Společně se skalským kostelem svatého Václava tehdy byla ponechána k užívání katolíkům a šlo o poslední katolické svatyně v okolí Rýmařova, jelikož většina zdejších obyvatel v té době přešla k luteránské víře.³⁷ Původní hrázděná stavba sloužila katolíkům pro konání bohoslužeb do roku 1710.

V roce 1710 započala v Rýmařově výstavba nového kostela,³⁸ který byl zasvěcen Navštívení Panny Marie. Stavbu, na kterou přispěla hraběnka Marie Arnoštka Dietrichsteinová (Gallasová), vedl stavitel Friedrich Dominik Hössler se synem Cypriánem.³⁹ Hraběnka Marie Arnoštka Dietrichsteinová (1683–1744) vlastnila panství v Janovicích. Jejím prvním manželem byl Jan Václav Gallas (1671–1719), jenž byl habsburským diplomatem a také mecenášem umění.⁴⁰ Druhým manželem hraběnky Dietrichsteinové byl hrabě Tomáš Raimund Alois Harrach (1669–1742).⁴¹ Na toto druhé manželství odkazuje alianční znak na pískovcovém portálu hlavního vchodu kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Alianční znak nechal zhotovit hrabě Harrach v roce 1721, poté co 6. 6. 1721 pojal hraběnku Dietrichsteinovou za manželku.⁴²

Další stavbou, kterou vedl Friedrich Hössler, je kostel svaté Maří Magdalény v Senici na Hané. Ten vznikl mezi lety 1704 až 1705.⁴³

³⁶ Viz Tutsch (pozn. 6), s. 38.

³⁷ Viz Lašák (pozn. 23), s. 4–5.

³⁸ Viz Wolny (pozn. 1), s. 92.

³⁹ Karel, Marie Arnoštka (pozn. 17), s. 14.

⁴⁰ Karel, Rýmařovská kaple (pozn. 16), s. 134.

⁴¹ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 350.

⁴² Ibidem, s. 370.

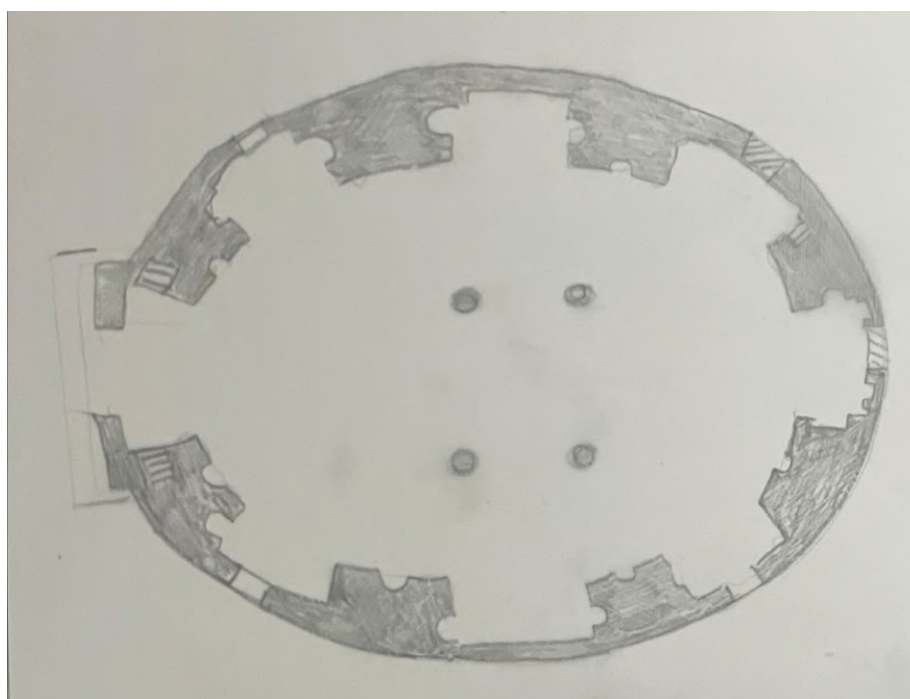
⁴³ Ibidem, s. 350.

Na financování výstavby kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově se podílel i tehdejší rýmařovský děkan Ferdinand František Ratschker (1722), který je v tomto kostele zvěčněn na nástěnné malbě od Jana Kryštofa Handkeho. Děkan Ratschker chrám vysvětil v roce 1716, kdy byla výstavba dokončena.⁴⁴ Na stavbě a malířské i sochařské výzdobě kostela se podíleli místní umělci. A díky jejich uměleckému projevu zde vznikl mimořádně zajímavý a působivý prostor, na území českých zemí unikátní.

⁴⁴ Viz Tutsch (pozn. 6), s. 181.

4. Popis kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově byl postaven z cihel jako centrální stavba elipsovitého půdorysu (obr. 2), jejíž klenbu podpírají čtyři štíhlé sloupy. Stavba je výjimečná právě elipsovitým půdorysem s ochozem, který se táhne po celém vnitřním obvodu kostela. Klenba kostela je na území českých zemích zcela unikátní. Působivost interiéru umocňuje i monumentální nástěnná malířská výzdoba, kterou započal Ferdinand Nabeth a dokončil Jan Kryštof Handke.

Obr. 2 Rýmařov, půdorys kostela Navštívení Panny Marie

Exteriér kostela tvoří strohá fasáda. Její jednoduchost narušují stylizované dórské pilastry rámuující hlavní vchod, oblouková okna se šambránou a okenní římsy. Nad hlavním vstupem orientovaným na západ se nachází barokní pískovcový portál s vegetabilním dekorem (obr. 3). Segmentovaný štít v horní části zdobí rokaj a po stranách akant. Na pískovcovém portálu se nachází štít s rodovým znakem Dietrichsteinů a Harrachů (obr. 4). Dietrichsteiny reprezentují vinařské nože a Harrachy tři pštrosí pera.⁴⁵ Po obvodu kostela je umístěno celkem

⁴⁵ Viz Wolny (pozn. 1), s. 92.

deset oken. Osm štíhlých obloukových oken zdobí šambrána a akant. Nad oknem, které se nachází nad pískovcovým portálem hlavního vstupu, je výklenek se sousoším svaté Anny a Panny Marie. Dvě menší okna s vitráží vedle hlavního vstupu do kostela jsou oválná a nacházejí se ve výšce portálu. Oválná okna jsou vyplněna červeno-zeleným a modro-žlutým sklem. Vitráž evokuje osmicípou hvězdu.⁴⁶ Fasádu kostela společně s pískovcovým portálem poškodila ocelová lana (obr. 5), která obepínají stavbu po celém obvodu.⁴⁷

Obr. 3 Rýmařov, hlavní vstup kostela, 1716, západní strana, kostel Navštívení Panny Marie

⁴⁶ Balcárek, Několik poznámek k architektuře (pozn. 25), s. 92.

⁴⁷ Viz Lašák (pozn. 23), s. 10.

Obr. 4 Rýmařov, vegetabilní dekor a rodový znak Dietrichsteinů a Harrachů, 1721, pískovcový portál, kostel Navštívení Panny Marie, západní strana kostela

Obr. 5 Rýmařov, fasáda kostela poškozená ocelovými lany, kostel Navštívení Panny Marie, západní strana kostela

Za hlavním vstupem do kostela jsou po obou stranách situována schodiště vedoucí na ohoz, jenž obíhá celý vnitřní obvod stavby. V obvodové stěně kostela je zabudováno sedm výklenků. Nika nacházející se na východě naproti hlavnímu vstupu je využívána jako sakristie. Před ní je předsazený hlavní oltář, který vznikl mezi lety 1721 až 1724. Oltář je zdoben sochami českých patronů, jedná se o sv. Vojtěcha, sv. Prokopa, sv. Václava a sv. Zikmunda. Jan Kryštof Handke v roce 1715 zhotovil pro tento oltář obraz *Glorifikace Panny Marie*, který se však nedochoval.⁴⁸ Handkemu je připisován i oltářní obraz, jenž se v kostele nachází dosud. Jde o obraz *Navštívení Panny Marie*, který vznikl v roce 1724.⁴⁹

⁴⁸ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 351.

⁴⁹ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 42.

Nika po pravé straně hlavního oltáře plní funkci bočního vstupu do kostela. Zbylých pět výklenků slouží jako boční kaple a jsou v nich situovány boční oltáře. Z jižní strany je oltář zasvěcený svatému Janu Nepomuckému a oltář svaté Anny, který však pochází z 19. století. Jde o jediný neogotický oltář v kapli.⁵⁰ Zbylé tři oltáře se nacházejí na severní straně – oltář svatého Antonína Paduánského, oltář Čtrnácti svatých pomocníků a oltář zasvěcený Panně Marii, který je umístěný vedle sakristie. Jedná se také o nejmenší oltář v kostele. Je vysoce pravděpodobné, že autorem těchto oltářů je sochař David Johann Zürn a jeho dílna sídlící v Olomouci.⁵¹

Klenbu kostela podpírají čtyři štíhlé sloupy, jež se skládají z dekorativní korintské hlavice, dřívku a patky. Dřívky sloupů jsou zdobené umělým mramorem stejně jako čtvercové sokly, na kterých stojí. Klenba je zdobená monumentální malířskou výmalbou, jež obsahuje dva námětově rozdílné cykly. První cyklus maleb vychází z modlitby *Salve Regina* a druhý vyobrazuje scény ze života Krista a Panny Marie. Jednotlivá pole maleb jsou orámována pozlaceným štukem. Autorem převážné většiny nástěnných maleb je Ferdinand Naboth. Jan Kryštof Handke vytvořil malbu nad varhanami, která jako jediná není rámována štukem.

Vznik i účel kostela je nedílně spjat s epidemiemi moru, které se na Moravě vyskytovaly v intervalech od konce první poloviny 17. století. Za švédské okupace roku 1642 vypukla v Olomouci morová epidemie, která se v roce 1645 rozšířila do okolí.⁵² Po třicetileté válce vypukly další epidemie, a to v letech 1653, 1655 a 1675. Nejhorší však zasáhla Moravu mezi lety 1713 až 1715.⁵³ Tato morová epidemie a dobová úcta k Panně Marii se následně projevil i v umění, jak v malířství a sochařství, tak i v architektuře.

⁵⁰ Viz Lašák (pozn. 23), s. 42.

⁵¹ K autorství oltářů odkazuje stížnost na nezaplacení zakázky na modely soch pro hlavní oltář, kterou podal Zürn roku 1720. Hlavní oltář vznikl mezi lety 1721 až 1724. Zürnova stížnost se tedy vázala k modelům soch hlavního oltáře v kostele Navštívení Panny Marie. – Viz Sekanina (pozn. 29), s. 35.

⁵² Leoš Mičák, Mor, hlad, války a živelné pohromy v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Proměny ambicí jednoho města*, Olomouc 2010, s. 126.

⁵³ *Ibidem*, s. 127.

Sochařské dílo uctívající Pannu Marii se nachází na náměstí Míru v Rýmařově, kde je umístěný pískovcový mariánský sloup se sochou Panny Marie Immaculaty z roku 1683.⁵⁴ Tuto realizaci zadala a fundovala hraběnka Marie Alžběta Hoffmannová z Grünbüchlu.⁵⁵ Autorem sochařského díla byl František Leblaus.⁵⁶ Další mariánské ztvárnění se nachází u kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově a vzniklo o několik desítek let později než samotný kostel. Jde o dílo sochaře Jana Michaela Scherhaufa datované roku 1765. Socha byla původně umístěna v Edrovicích a ke kostelu byla přenesena až roku 1981.⁵⁷ U kostela Navštívení Panny Marie stojí další dvě sousoší s křížem. První pískovcové sousoší se nachází dále od kostela. Na kříži je vyobrazen Ježíš Kristus a na obou stranách soklu jsou umístěny sochy, nalevo postava Panny Marie a napravo svatý Jan Evangelista. Druhé sousoší se nachází před vchodem do kostela. Reliéf na neogotickém podstavci zachycuje Pannu Marii Bolestnou, nad ním se tyčí kříž s pozlacenou sochou Ježíše Krista. Datum zhotovení tohoto sousoší je uvedeno na podstavci společně s informací o donátorech. Dílo vzniklo v roce 1872 a donátory byli manželé Auverdorbenovi.⁵⁸

Také v Olomouci se dochovaly monumenty, jejichž vznik byl bezprostředně spjat s morovou epidemií a dobovou úctou k Panně Marii. Například kostel Panny Marie Sněžné, na jehož malířské výzdobě se mimo jiné podílel Jan Kryštof

⁵⁴ Miloslav Marek, *Stopy víry v krajině Rýmařovska objektivem Miloslava Marka*, Rýmařov 2017, s. 19.

⁵⁵ Hraběnka Marie Alžběta Dietrichsteinová (1660–1705) byla velmi významnou osobností města Rýmařova a jeho okolí. Rozená Marie Alžběta hraběnka Hoffmannová z Grünbüchlu se roku 1680 provdala za hraběte Filipa Zikmunda Dietrichsteina. Z manželství vzešli tři potomci, Marie Anna (1681–1704), Marie Arnoštka (1683–1744) a Emanuel Josef Jan (1690–1703). – Jiří Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 313.

Hraběnka stála za založením růžencového bratrstva v Rýmařově, což vedlo ke vzniku barokní Růžencové kaple při farním kostele archanděla Michaela v Rýmařově roku 1688. Hraběnka byla donátorkou stavby Růžencové kaple a morového mariánského sloupu se sochou Panny Marie Immaculaty. – *Quod bene notandum: liber secundus*, [Rýmařov] 2016, s. 167–170.

⁵⁶ Marek, *Stopy víry* (pozn. 54), s. 17.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 21.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 24.

Handke.⁵⁹ Mezi lety 1715 až 1723 postavil Václav Render na Dolním náměstí v Olomouci mariánský sloup. V roce 1716 započal Václav Render stavbu sloupu Nejsvětější Trojice na Horním náměstí. Sloup byl dokončen v roce 1754, v té době byl však Václav Render již po smrti.⁶⁰ Oba sloupy vznikly jako poděkování Panně Marii za ukončení morové epidemie, která postihla Moravu v roce 1713. Render je také autorem mariánského sloupu v Uničově.⁶¹

V této době byl již kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově zcela hotov a jako poděkování přeživších byl zasvěcen Panně Marii. Oběti epidemie z města i okolních vesnic byly pohřbeny v morových jámách vedle kostela. Kostel tudíž plnil i memoriální funkci. Slouží jako místo odpočinku děkana Ferdinanda Františka Ratschkera, jehož ostatky jsou uloženy v hrobce pod hlavním oltářem. Rýmařovský děkan byl jedním z donátorů výstavby kostela Navštívení Panny Marie.⁶² V chrámu se nacházejí dvě náhrobní desky, jež patří měšťskému písaři Johannu Schindlerovi a Friedrichu Josefu Sauerovi, rentmistrov z Janovic.⁶³ V kostele jsou uloženy též ostatky Christoha Handkeho, otce Jana Kryštofa Handkeho.⁶⁴

V průběhu let prošel kostel několika rekonstrukcemi. Roku 1819 proběhla jeho celková oprava. Ve stejném roce tesařský mistr a janovický rodák Johann Honheiser zhotovil vysoký, kulatý krov a věžičku. Na věžičku následně usadil hlavici s křížkem.⁶⁵ Mezi lety 1841 až 1844 byly opraveny čtyři boční oltáře a

⁵⁹ Leoš Mlčák, *Nástěnné malířství baroka v Olomouci*, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Výtvarná kultura let 1620–1780*, Olomouc 2010, s. 244. – MT [Milan Togner], heslo Jan Kryštof Handke, in: Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670–1790* (kat. výst.), Brno – Rennes 2003, s. 186, č. kat. 62.

⁶⁰ Leoš Mlčák, *Olomoucká mytologie*, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Proměny ambicí jednoho města*, Olomouc 2010, s. 105.

⁶¹ Miloš Stehlík, *Sochařské dílny a měšťské cechy*, in: Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů: Morava v době baroka 1670–1790* (kat. výst.), Brno – Rennes 2003, s. 161, č. kat. 62.

⁶² Karel, *Rýmařov v dějinách* (pozn. 19), s. 350–354.

⁶³ Karel, *Rýmařovská kaple* (pozn. 16), s. 136.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 137.

⁶⁵ Viz Brixel (pozn. 22), s. 98.

roku 1851 byla střecha kostela pokryta šindeli. Většina těchto oprav byla financována z dobrovolných příspěvků.⁶⁶ Kostel byl poškozen za druhé světové války. V roce 1972 byla jeho střecha ve velmi špatném stavu a bylo nutné použít kvalitní měděnou krytinu. Dne 28. listopadu 1972 byla mezi rýmařovským farářem Františkem Vaňákem⁶⁷ a Komunálním podnikem města Kroměříže podepsána Hospodářská smlouva o obnově střechy i věže kostela z měděného plechu.⁶⁸ Na tuto opravu bylo pomocí sbírky vybráno patnáct tisíc korun. Práce na opravě střechy i věže započaly na jaře 1973 a ukončeny byly v září.⁶⁹ František Vaňák taktéž inicioval restaurování nástěnných maleb, jež provedl akademický malíř František Sysel z Kroměříže mezi lety 1958 až 1961.⁷⁰ Na nástěnných malbách v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově se v průběhu let nahromadily zplodiny z hořících svící a prach. Malby rovněž velmi poškodily praskliny a plíseň, kterou způsobilo zatékání vody. Z toho důvodu František Sysel provedl očištění maleb od prachu a zplodin, zpevnění podkladové vrstvy maleb, zacelení prasklin tmelem a následné retuše jednotlivých nástěnných maleb.⁷¹ František Sysel při restaurátorských pracích pořídil fotodokumentaci, která je uložena na Územním odborném pracovišti Národního památkového ústavu v Ostravě.⁷² Díky dokumentaci je možné srovnat stav malby před a po ukončení restaurátorských prací.

⁶⁶ Viz Wolny (pozn. 1), s. 92.

⁶⁷ Jeho Excelence Mos. ThDr. František Vaňák (28. června 1916 Vojtěchov – 14. září 1991 Město Albrechtice), který se roku 1989 stal olomouckým arcibiskupem, je další důležitou osobností úzce spojenou s touto stavbou. Na Rýmařovsku se postaral o zachování několika církevních památek, ale kapli v Lipkách si oblíbil nejvíce a zasloužil se o zachování jejího původního stavu. – Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 728.

⁶⁸ Karel, Rýmařovská kaple (pozn. 16), s. 137.

⁶⁹ Kronika farnosti Rýmařov, Rýmařov 1972, s. 208. Nepublikováno, uloženo na farnosti kostela sv. archanděla Michaela v Rýmařově.

⁷⁰ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 728.

⁷¹ Tomáš Kravčík, *Ak. mal. František Sysel (1927–2013). Restaurátor* (diplomová práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2014, s. 83.

⁷² František Sysel, Jan Kryštof Handke, Rýmařov, malby v interiéru kostela „Pod Lipkami“: Fotodokumentace restaurátorských prací provedených v r. 1959–1961. Kroměříž 1960. Nepublikováno, uloženo v NPU ÚOP v Ostravě.

Roku 1976 proběhla oprava a čištění čtyř sloupů. Byla také zhotovena nová střecha z eternitu.⁷³ Došlo i k restaurování sloupů a obložení patek umělým mramorem, což bylo dokončeno na jaře 1978. V roce 1977 proběhlo několik dalších úprav v interiéru kostela, například podepření a vyrovnání hlavního oltáře a položení nové dlažby.⁷⁴ Kostel po celém obvodu držela ocelová lana, jelikož v průběhu let došlo k pohybu stavby, což vedlo ke vzniku prasklin. Tato lana však postupně poškozovala fasádu, poněvadž se stále více zařezávala do obvodového zdiva kostela.

⁷³ Kronika farnosti Rýmařov, Rýmařov 1977, s. 216. Nепublikováno, uloženo na farnosti kostela sv. archanděla Michaela v Rýmařově.

⁷⁴ Kronika farnosti Rýmařov, Rýmařov 1978, s. 216–217. Nепublikováno, uloženo na farnosti kostela sv. archanděla Michaela v Rýmařově.

5. Ferdinand Naboth a kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

5.1 Život a tvorba Ferdinanda Nabotha

Ferdinand Naboth se narodil roku 1664 ve Vídni, kde se pravděpodobně vyškolicil malířem.⁷⁵ V Olomouci se poprvé objevuje roku 1691, kdy je jeho jméno spojováno s pracemi na starém kolejním jezuitském kostele. Naboth je zmíněn ve třetí knize diářů 1. března roku 1691.⁷⁶ Jeho pobyt v Olomouci lze dále doložit v roce 1693 ve spojitosti s návrhem obrazové univerzitní teze pro Antonína Josefa, svobodného pána Mladotu, rytíře ze Solopysk.⁷⁷ Tato rytina byla zároveň oslavou tehdejšího zástupce císaře, hejtmana Františka Karla Liebštejnského z Kolovrat.⁷⁸ Následně vznikly malby na univerzitním hvězdném glóbu, které nesly Nabothovu signaturu. Naboth na něm údajně zachytil svůj autoportrét v podobě okřídleného génia.⁷⁹ Tento glób se nachází ve sbírkách Vlastivědného muzea v Olomouci.⁸⁰

Roku 1698 působil Naboth v dílně olomouckého malíře Řehoře Müllera. Do dílny nastoupil, jelikož na něj byla podána stížnost olomouckými cechovními mistry. V té době se mohl umělec uplatnit, pokud splňoval jednu ze tří kategorií. Musel pracovat pro církve či šlechtu, pro církevní řády či vlastní komunitu. Umělec se mohl uplatnit i jako měšťan, který byl příslušníkem cechu.⁸¹ Naboth v této době nebyl mistrem ani členem umělecké dílny, a proto musel nastoupit k Müllerovi.⁸² V Müllerově dílně setrval do roku 1700. V roce 1704 byl prohlášen

⁷⁵ PT [Prokop Toman], heslo Naboth, in: *Nový slovník československých výtvarných umělců*, 3. značně rozš. vyd., Ostrava 1993, s. 175. – Felix Becker – Ulrich Thieme – Hans Vollmer (edd.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. 25, Leipzig 1999 (dotisk), s. 320.

⁷⁶ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 42.

⁷⁷ Mlčák, K dílům barokních malířů (pozn. 31), s. 118.

⁷⁸ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 42.

⁷⁹ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 31.

⁸⁰ Mlčák, K dílům barokních malířů (pozn. 31), s. 118.

⁸¹ Milan Togner, *Malířství 17. století na Moravě*, Olomouc 2010, s. 140.

⁸² Karel, Několik slov o autorovi (pozn. 18), s. 14.

cechovním mistrem poté, co předložil komisi mistrovský kus.⁸³ Následně se 4. května roku 1704 oženil s Marií Alžbětou Hödrichovou.⁸⁴

V době příchodu Nabotha do Olomouce v ní ještě působili italští putující umělci. Italové zde již nebyli v takovém měřítku jako v 2. polovině 17. století, kdy získávali většinu reprezentativních zakázek na úkor místních cechovních malířů,⁸⁵ přesto jejich realizace hrály v olomouckém uměleckém prostředí důležitou roli. Italští umělci pracovali například na biskupské rezidenci, Svatém Kopečku a augustiniánském klášteře.⁸⁶ Ferdinand Naboth se v Olomouci tedy mohl seznámit s italskou tvorbou. Ivo Krsek upozorňuje, že Nabothovy nástěnné malby v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově vykazují jisté podobnosti s italizujícím stylem Carpofores Tencally.⁸⁷

Ferdinand Naboth je autorem nástěnných maleb v kostele svatého Michala v Olomouci, které vznikly mezi lety 1704 až 1706. Mezi Nabothova díla patří i mědiryt, který vytvořil pro požární řád města Olomouce. Mědirytina měla zdobit titulní stranu řádu, který byl vydán po požáru, jenž v roce 1709 zničil polovinu města.⁸⁸ Roku 1714 se Naboth podílel také na stavbě morového sloupu v Týnečku nedaleko Olomouce.⁸⁹ Za nejvýznamnější a nejznámější práci Ferdinanda Nabotha je však považována monumentální nástěnná malířská výzdoba v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Naboth před smrtí najal do své dílny Jana Kryštofa Handkeho, který malířskou výzdobu kostela v Rýmařově dokončil.

⁸³ Tognier, *Malířství 17. století* (pozn. 81), s. 159.

⁸⁴ Mlčák, *Fresky Ferdinanda Nabotha* (pozn. 32), s. 41.

⁸⁵ Mlčák, *Nástěnné malířství* (pozn. 59), s. 237.

V 18. století italské umělce začali postupně nahrazovat rakouští umělci, kteří prošli školením v Itálii. – Tognier (pozn. 81), s. 159.

⁸⁶ Mlčák, *Nástěnné malířství* (pozn. 59), s. 237.

⁸⁷ Ivo Krsek, *Malířství*, in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 116.

⁸⁸ Milan Tognier, *Barokní malířství v Olomouci*, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka, *Olomoucké baroko 3, Výtvarná kultura let 1620–1780*, Olomouc 2010, s. 219.

⁸⁹ Leoš Mlčák, *Zaniklý barokní mariánský sloup a stavba kaple v Týnečku u Olomouce. Příspěvek k dílu Davida Zürna a Ferdinanda Nabotha*, in: *Okresní archiv v Olomouci*, Olomouc 1991, 1992, s. 219–225.

Ferdinand Naboth zemřel 20. listopadu 1714 a byl pochován na hřbitově u kostela Panny Marie na Předhradí v Olomouci.⁹⁰

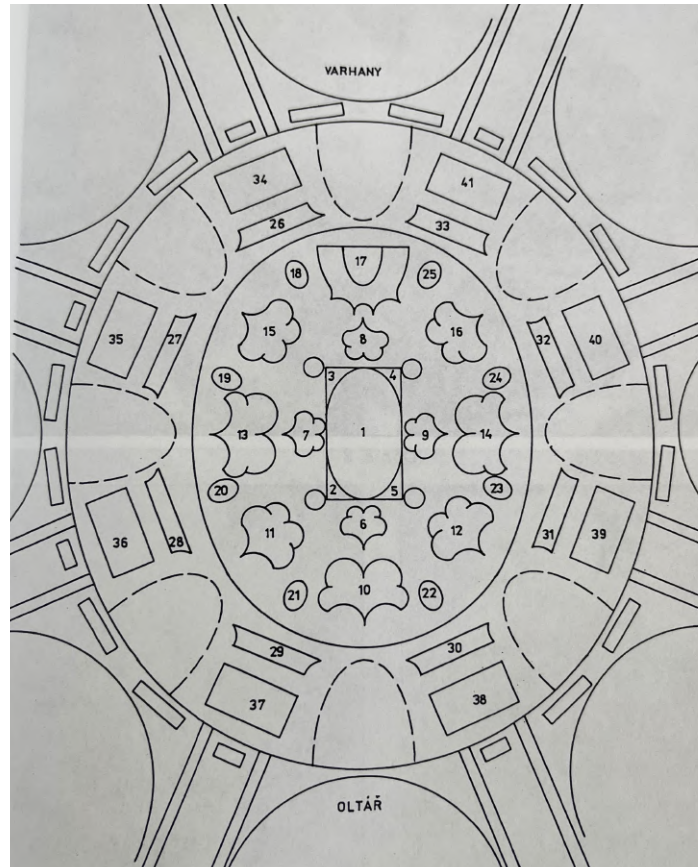
5. 2 Nástěnné malby Ferdinanda Nabotha v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Nástěnná malířská výzdoba byla Ferdinandem Nabothem zahájena roku 1713, kdy byl najat rýmařovským děkanem Ratschkerem.⁹¹ Malby v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově jsou Nabothovou nejrozsáhlejší realizací, která se dochovala dodnes. Vzhledem k zasvěcení kostela Panně Marii byla pro výzdobu zvolena mariánská témata.

Naboth v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově realizoval monumentální mariánský cyklus technikou al fresco (obr. 6), který se nachází na klenbě kostela a je doprovázen štukovou výzdobou. Středem tohoto cyklu je eliptická hlavní scéna *Salve Regina* (Zdrávas Královno) zachycující Korunovaci Panny Marie Nejsvětější Trojicí, tedy Bohem Otcem, Ježíšem Kristem a holubicí Ducha Svatého. Nástěnnou malbu *Salve Regina* (Zdrávas Královno) doprovází čtyři trojlisty, které zobrazují putti držící nápisové pásy a přinášející mariánské koruny. Zmíněné nástěnné malby jsou rámované pozlaceným štukem. Centrální malba Korunovace Panny Marie se nachází ve středu klenby, pod níž jsou čtyři pendentivy se skupinami andělů s hudebními nástroji.

⁹⁰ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 42.

⁹¹ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 351.

Obr. 6 Rýmařov, schéma nástěnných maleb, kostel Navštívení Panny Marie

Mimo scény s mariánskými korunami a Korunovací Panny Marie je Naboth autorem sedmi alegorických scén po obvodu kostelní klenby, které představují mariánskou modlitbu *Salve regina* (Zdrávas Královno). Tyto malby jsou stejně jako trojlisty rámovány štukem, oproti předchozímu cyklu jsou však stylizovány do čtyřlístů. První malbou mariánského cyklu je „*Mater misericordiae*” (Matka Milosrdenství). Tato malba se nachází nad hlavním oltářem. Další scénou je „*Vita dulcedo*” (Živote, sladkosti), která vyobrazuje Pannu Marii a pramen života. Ve třetím čtyřlístu je invokace mariánské modlitby „*Et spes nostra, salve*” (A naděje naše, buď zdráva), kde je vyobrazena žehnající Panna Marie a Ježíš Kristus v dětském věku. Čtvrtý čtyřlíst obsahuje text „*Ad te clamamus exules filii Heve*” (K tobě voláme, vyhnaní synové Evy) s vyobrazením Panny Marie a nebeské zahrady. V pátém čtyřlístu s veršem „*Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle*” (K tobě vzlykáme, lkající a plačící v tomto slzavém údolí) je vyobrazena Panna Marie s Ježíškem na klíně, svatá Anna a svatá Barbora. Následující čtyřlíst obsahuje text „*Eia ergo advocata nostra illios tus*

misericordes oculos ad nos converte” (A proto, orodovnice naše, obrať k nám své milosrdné oči), Panna Marie je na této malbě představena v momentu, kdy osvobozuje věřící či navštěvuje uvězněné. Sedmý čtyřlíst uzavírá mariánskou modlitbu textem „*Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende*” (A Ježíše, požehnaný plod života svého, nám po tomto putování ukaž). Scéna vyobrazuje Pannu Marii nad kostnicí.⁹² Osmá a poslední malba, která se nachází nad varhany, již není dílem Ferdinanda Nabotha, i když práci na horní části této scény započal.⁹³ Jde o dílo Jana Kryštofa Handkeho, které se zpracováním zcela odlišuje od Nabothových čtyřlístů. Handke na této nástěnné malbě zachytil obyvatele Rýmařova modlící se k Panně Marii.⁹⁴

Ferdinand Naboth je dále autorem nástěnných maleb, které vyobrazují světce. Jednotlivé medailony jsou rámovány štukem. Jde o medailony svatého Floriána a svaté Pavliny nad vchodem do kostela, dále medailony svatého Hilaria Římského a archanděla Michaela, jež jsou umístěny po stranách hlavního oltáře. Výběr světců byl výrazně ovlivněn morovou epidemií, a proto bylo vybráno pět protimorových patronů, mezi které patří i svatá Pavlína. Dále jsou zde svatý Roch, svatý František Xaverský, svatý Šebestián a svatý Karel Boromejský. Medailony jsou umístěny mezi čtyřlísty z cyklu *Salve Regina* a obsahují monogramy dárců.⁹⁵ Pouze dva medailony nejsou umístěny mezi dva čtyřlísty. Jde o medailon svaté Pavliny a medailon svatého Floriána, mezi nimiž se nachází nástěnná malba od Jana Kryštofa Handkeho.

⁹² Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 42–43.

⁹³ Viz Sysel (pozn. 72), s. 87–92.

⁹⁴ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

⁹⁵ Ibidem, s. 44.

6. Jan Kryštof Handke a kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

6.1 Život a tvorba Jana Kryštofa Handkeho

Jan Kryštof Handke je považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů domácí barokní malby na území Moravy.⁹⁶ Narodil se v roce 1694 v Janovicích u Rýmařova. Vyučil se u malíře Jana Daniela Langerera, u nějž zůstal od roku 1708 do roku 1712. V průběhu studia se seznámil s olejomalbou i akvarelem při kopírování historických portrétů a námětů. V roce 1712 nastoupil do zaměstnání k mistru Janu Siebenhohrovi, který byl uměleckým pozlacovačem v Šumperku. Následujícího roku přijal Handke místo u malíře Christiana Davida v Moravské Třebové, kde strávil dva roky.⁹⁷ V roce 1714 žádal o práci u několika olomouckých malířů a byl přijat do dílny Ferdinanda Nabotha, který byl již nemocen. Naboth v té době pracoval na malířské výzdobě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Po jeho smrti vdova Marie Alžběta Hödrichová Handkeho požádala, aby výmalbu kostela dokončil. Ferdinand František Ratschker, rýmařovský děkan, povolil na žádost vdovy dokončení výzdoby. Handke v kostele vytvořil jedinou nástěnnou malbu, jelikož výzdoba byla již téměř hotová. Jde o monumentální výjev nad varhanami. Přestože Handke neprošel kvalitním školením, byl díky studiu cizích maleb i kreseb schopen se vyrovnat malířům té doby. Tato skutečnost je zřejmá z jeho nejstaršího dochovaného díla ve výše zmíněném kostele, kde použil motiv iluzivní architektury, kterou například Naboth ve svých realizacích nevyužil.⁹⁸ Handke na této malbě vyobrazil sloupy, které jsou velmi podobné skutečným sloupům v interiéru kostela.

⁹⁶ PT [Prokop Toman], heslo Handke, in: *Nový slovník československých výtvarných umělců*, 4. nezm. vyd. Ostrava 1993, s. 292–293. – Milan Togner, *Jan Kryštof Handke 1694–1774. Malířské dílo*, Olomouc 1994, s. 7–79. – MT [Milan Togner], heslo Jan Kryštof Handke, in: Martina Kostelníčková (ed.), *Olomoucká obrazárna III, Středoevropské malířství 16.–18. století z olomouckých sbírek*, Olomouc 2008, s. 66.

⁹⁷ Jan Krampl, *Olomoucký malíř Jan Kryštof Handke (1696–1774)*, Olomouc 1982, s. 83–120. – Leoš Mlčák, *Jan Kryštof Handke, vlastní životopis 1694–1774*, Olomouc 1994, s. 6–48. – MT [Milan Togner], heslo Handke, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění A–M*, Praha 1995, s. 242. – Felix Becker – Ulrich Thieme – Fred. C. Willis (edd.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band. 15, Leipzig 1999 (dotisk), s. 579–582.

⁹⁸ Mlčák, *Nástěnné malířství* (pozn. 59), s. 244.

Z Handkeho rané tvorby je dle Ivo Krska patrné, že byl malíř silně inspirován a ovlivněn vrcholnou malířskou tvorbou Josefa Karla Františka Harringerera. Inspirace Harringerem je zdatelná například na Handkeho pracích v kostele v Jívové z let 1723 až 1724.⁹⁹ Jak zmiňuje Milan Togner, Handkeho tvorbu taktéž velmi ovlivnilo seznámení s dílem soudobých umělců, jako byli například Petr Brandl, Daniel Gran a Paul Troger.¹⁰⁰ Handke zároveň plynule navázal na práce Martina Antonína Lublinského a Dionýsa Strausse.¹⁰¹

V roce 1722 se Handke stal olomouckým měšťanem a o rok později, dne 29. května 1723, byl jmenován cechovním mistrem.¹⁰² V roce 1724 se oženil s vdovou po Nabothovi a převzal jeho malířskou dílnu.¹⁰³ Handkeho dílna se stala velice žádanou jak na střední, tak na severní Moravě. Díky jeho malířským schopnostem a postavení prvního olomouckého malíře využívali jeho služeb vysoce postavení obyvatelé města Olomouc i okolí. Handke je autorem monumentálního oltářního obrazu Navštívení Panny Marie pro kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově, který vznikl mezi lety 1725 až 1729.¹⁰⁴ Je mimo jiné tvůrcem oltářního obrazu v Růžencové kapli, jež byla přistavěna při farním kostele svatého archanděla Michaela v Rýmařově v roce 1688. Obraz byl zhotoven roku 1720. Handke na tomto díle vyobrazil Pannu Marii s Ježíškem na klíně. Panna Marie je zachycena ve chvíli, kdy předává růženec svaté Kateřině Sienské a svatému Dominikovi.¹⁰⁵ Tito světci jsou umístěni v dolní části scény, na levé straně se nachází svatý Dominik, na pravé straně svatá Kateřina Sienská.

Ohlasy na Handkeho tvorbu narůstaly a jeho první rozsáhlejší zakázkou se stala roku 1728 nástěnná malířská výzdoba kaple Božího těla, patřící v té době

⁹⁹ Viz Krsek (pozn. 87), s. 129.

¹⁰⁰ Milan Togner, *Jan Kryštof Handke 1694–1774. Malířské dílo*, Olomouc 1994, s. 7.

¹⁰¹ MT [Milan Togner], heslo Handke, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění A–M*, Praha 1995, s. 242.

¹⁰² Mlčák, K dílům barokních malířů (pozn. 31), s. 108.

¹⁰³ Mlčák, Jak Kryštof Handke (pozn. 30), s. 32.

¹⁰⁴ Viz Sekanina (pozn. 29), s. 37.

¹⁰⁵ Viz *Quod bene notandum: liber secundus* (pozn. 55), s. 170.

olomouckým jezuitům. Významné jsou také Handkeho zakázky pro jezuitskou univerzitu ve Vratislavi, ale i malby v kostele Panny Marie Sněžné v Olomouci. Vrchol Handkeho umělecké tvorby spadá do třicátých a čtyřicátých let 18. století. V roce 1731 vyzdobil pendentivy kopule kostela na Svatém Kopečku u Olomouce čtyřmi alegoriemi světadílů. Kolem roku 1736 vymaloval kapli svatého Stanislava v olomouckém dómu svatého Václava. V kapli svatého Stanislava vytvořil dvě nástěnné dekorace na klenbě za 200 zlatých.¹⁰⁶ A o dva roky později vyzdobil nástěnnou malbou jihovýchodní věž prelatury kláštera v Hradisku.¹⁰⁷

Handke tvořil mimo jiné i oltářní a závěsné obrazy. I v závěsných obrazech jednoznačně převažovaly církevní náměty nad ostatními. Tato tematika v jeho tvorbě přetrvávala až do padesátých let 18. století, kdy začal směřovat k profánním námětům, maloval například lovecká zátiší. V šedesátých letech 18. století v jeho dílně vznikala díla s tématy alegorií ročních období, kde je již více patrné zasahování tovaryšů.¹⁰⁸ Někteří tovaryši, kteří se v Handkeho dílně učili, pocházeli z okolí Olomouce, ale i z Vídně.¹⁰⁹ V Handkeho dílně se mimo jiné vyučil Josef Ignác Sadler z Olomouce, jenž byl do dílny přijat roku 1739. Handkeho první manželka Marie Alžběta zemřela v roce 1742. Ve stejný rok se Handke oženil se Sadlerovou sestrou Marií Veronikou.¹¹⁰ Umělcova druhá manželka Veronika zemřela v roce 1755. Krátce nato se Handke oženil potřetí.¹¹¹

Výtvarný útlum Jana Kryštofa Handkeho je připisován nemoci, kvůli níž roku 1769 přestal být umělecky aktivní. Dílnu přenechal svému synovi Janu Josefu Vincenzovi.¹¹² Handke měl dvě dcery a dva syny, z nichž jeden zemřel jako

¹⁰⁶ Mlčák, Jak Kryštof Handke (pozn. 30), s. 35. – Andrzej Kozieł, Jan Kryštof Handke (1694–1774), Hlohov a Gorzupia Dolna, *Opuscula historiae artium* 60, 2011, č. 2, s. 131.

¹⁰⁷ Viz Krsek (pozn. 87), s. 129.

¹⁰⁸ Togner, Malířství 17. století (pozn. 81), s. 223.

¹⁰⁹ Ladislav Daniel, Evropská malířská centra a barokní Olomouc, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 3, výtvarná kultura let 1620–1780, Historie a kultura*, Olomouc 2011, s. 129.

¹¹⁰ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 9.

¹¹¹ *Ibidem*, s. 40.

¹¹² Togner, Malířství 17. století (pozn. 81), s. 223.

dítě. Jan Kryštof Handke je také tvůrcem vlastní autobiografie, kterou sepsal pravděpodobně v roce 1766.¹¹³ V díle chronologicky zaznamenává svou uměleckou tvorbu i důležité životní momenty, například uzavření manželství a narození dětí.

6. 2 Nástěnná malba Jana Kryštofa Handkeho v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Jan Kryštof Handke je autorem jediné nástěnné malby v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově, na níž začal pracovat 1. května roku 1715.¹¹⁴ Jde o malbu nad varhanami, kterou započal Ferdinand Naboth, ale nestihl ji dokončit.¹¹⁵ Handke zachoval oblaka v horní části Nabothova čtyřlístu, ale spodní část nahradil celkově originálním zpracováním. Handke na této nástěnné malbě využil svou znalost techniky iluzivní architektury. Handkeho výjev se od ostatních liší barevným zpracováním, monumentálním rozměrem i tematikou.

Malba obsahuje dva nápisy stejně jako Nabothovy nástěnné malby. Jde o texty „*Sub tuum praesidium confugimus*” (Pod tvou ochranu se uchylujeme) a „*Omnia traham ad me*” (Všechny k sobě přitahuji). Tato nástěnná malba se již nevěnuje modlitbě *Salve Regina* (Zdrávas Královno) jako cyklus zhotovený Ferdinandem Nabothem.¹¹⁶ Naboth totiž vyobrazil celou modlitbu *Salve Regina*, stejně jako sedmero tělesných milosrdenství. Po stranách malby se nacházejí dva medailony světců, nalevo je medailon se svatou Pavlínou a napravo se svatým Floriánem. Medailony, jak již bylo zmíněno, namaloval Ferdinand Naboth.

Handkemu byly na základě signatury připisovány i nástěnné malby nad tribunou. Jde o cyklus scén ze života Krista a Panny Marie, které se však kvalitou zpracování nemohou rovnat s Handkeho nástěnnou malbou nad varhanami.

¹¹³ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 31.

¹¹⁴ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 351.

¹¹⁵ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

¹¹⁶ Ibidem, s. 43.

Cyklus byl falešně a dodatečně signován,¹¹⁷ jelikož malby vznikly na přelomu 18. a 19. století.¹¹⁸ Jan Kryštof Handke o zmíněném cyklu nástěnných maleb nehovoří ani ve své autobiografii. Zmiňuje se pouze o zhotovení malby nad varhanami.¹¹⁹

¹¹⁷ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 33.

¹¹⁸ Viz Lašák (pozn. 23), s. 33.

¹¹⁹ Mlčák, Jan Kryštof Handke (pozn. 30), s. 32.

7. Popis a ikonografická analýza nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Hlavním tématem nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově je mariánský cyklus vycházející z modlitby *Salve Regina* (Zdrávas Královno), který se zde skládá ze dvou částí. První část zahrnuje scénu Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí. Čtyři pendentivy tematicky doplňují hlavní scénu a vyobrazují skupinky andělů s hudebními nástroji při oslavách korunovace Panny Marie. Malbu se scénou korunovace doplňují čtyři trojlisty s mariánskými korunami a páskami s latinskými nápisy, které se k Panně Marii vztahují. Druhá část malířské výzdoby zahrnuje cyklus, který se věnuje mariánské modlitbě *Salve Regina*. Nástěnné malby obsahují latinské pásky s verši modlitby.

Modlitba *Salve Regina* byla v té době velmi oblíbenou tematikou pro výzdobu kostelních prostorů. Další vyobrazení se objevuje například v bazilice Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce.¹²⁰ Historie modlitby sahá až do 11. století. Její vznik i rozšíření jsou spjaty s několika významnými osobnostmi, jako je například cisterciácký teolog a filozof svatý Bernard z Clairvaux nebo benediktínský učenec, básník, skladatel a následně blahoslavený Heřman z Reichenau, který byl označen za autora textu *Salve Regina*.¹²¹ Modlitba zní:

*„Salve Regina, Mater misericordiae,
vita, dulcedo et spes nostra, salve.
Ad te clamamus exsules filii Hevae
Ad te suspiramus gementes et flentes
in hac lacrimarum valle.
Eia ergo, advocata nostra,
illos tuos misericordes oculos ad nos converte.
Et Jesum, benedictum fructum ventris tui,*

¹²⁰ Viz Mádl (pozn, 33), s. 241–373, kat. č. 4.

¹²¹ Ibidem, s. 304.

nobis post hoc exsilium ostende.

O clemens,

o pia,

o dulcis Virgo Maria.”

*„Zdrávas Královno, Matko milosrdenství,
živote, sladkosti a naděje naše, buď zdráva!*

K tobě voláme, vyhnání synové Evy,

k tobě vzdycháme, lkajíce a plačíce

v tomto slzavém údolí.

A proto, orodovnice naše,

obrat' k nám své milosrdné oči

a Ježíše, požehnaný plod života svého,

nám po tomto putování ukaž,

ó milostivá,

ó přívětivá,

*ó přesladká Panno, Maria!”*¹²²

Cyklus čtyřlístů však vyobrazuje i milosrdné skutky, na které odkazují nápisové pásky. Na jednotlivých malbách je vždy představeno jedno ze sedmi tělesných milosrdenství (nasytit hladové, napojit žíznivé, obléci nahé či chudé, dát nocleh pocestným, navštívit nemocné, navštívit či osvobodit vězněné a pohřbít mrtvé).¹²³

Na Moravě byl velmi významný rozmach ostatků svatých, který se šířil ve stejné době, kdy rostla úcta k Panně Marii. Rozmach ostatků byl stejně jako úcta k Panně Marii spojen s morovými epidemiemi. Ostatky svatých byly z Říma dováženy do kostelů a následně ukládány do oltářů. Například ostatky svaté

¹²² <http://www.farnost-vlachovo-brezi.cz/cs/modlitby/zdravas-kralovno-salve-regina/>, vyhledáno 19. 9. 2023

¹²³ https://kc.biskupstvi.cz/storage/f/Milosrdenstvi/Skutky_milosrdenstvi.pdf/, vyhledáno 19. 9. 2023

Pavliny, které byly do Olomouce kvůli morové epidemii přeneseny z Říma v roce 1623.¹²⁴ Důležití jsou i další moroví patroni, jako svatý Roch, svatý Šebestián, svatý Karel Boromejský, svatý František Xaverský a svatá Rozálie. Kromě svaté Rozálie byli všichni zmínění světcí vyobrazeni na klenbě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Mezi další světky zvěčněné v medailonech na kostelní klenbě patří svatý Florián, svatý Hilarius Římský a archanděl Michael.

7. 1 Korunovace Panny Marie (*Salve Regina*)

Nástěnná malba je umístěna v oválném medailonu lemovaném štukovým pozlaceným rámem, ve středu je vyobrazena Panna Marie při korunovaci Nejsvětější Trojicí (obr. 7), kterou tvoří Bůh Otec, Ježíš Kristus a holubice Ducha svatého. Postava Boha Otce se nachází na pravé straně, postava Krista na levé straně nad pannou Marií. Duch svatý v podobě holubice je umístěn nejvýše ve středu. Bůh i Kristus společně drží korunu, kterou kladou na hlavu Panny Marie. Jde o moment Korunovace Panny Marie jako královny nebes, kdy následně usedne na nebeský trůn vedle svého syna, Ježíše Krista. Bůh je vyobrazen jako starší muž s trojúhelníkovou svatozáří, bílými vlasy i vousy (obr. 8). V jedné ruce drží korunu a v druhé žezlo. Je oděn v rouchu okrové barvy, přes rameno až k pasu má přehozen růžový plášť a nohy má bosé. Po levé straně za Bohem Otcem se nachází měsíc, který není viditelný celý. Ježíš Kristus je vyobrazen usmívající se a shlížející na matku (obr. 9). Má delší hnědé vlasy a vousy, na jeho boku je patrná rána po Longinově kopí. Kristus je oděn do půli těla červeným pláštěm, který pokrývá i jeho levou ruku od ramene po loket, nohy má bosé stejně jako Bůh Otec. Jednou rukou drží korunu a druhou zlaté žezlo. Po levé straně Krista se v oblacích objevuje trojice hlav putti. Bůh i Kristus jsou usazeni na růžových oblacích. Bůh, Kristus i holubice Ducha svatého jsou mezi sebou propojeni do tvaru trojúhelníku, což odkazuje na Nejsvětější Trojici.¹²⁵ Panna Marie je

¹²⁴ Mlčák, Mor, hlad, války (pozn. 52), s. 125.

¹²⁵ Mezi další vyjádření Svaté Trojice patří číslo tři a geometrické tvary: rovnostranný trojúhelník, tři vepsané nebo tři navzájem se protínající kružnice. Vzácně se objevují i tři králíci spojení hlavami. – Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2006, s. 171.

znázorněna v centru scény v tradiční červené tunice s modrým pláštěm (obr. 10). Má zlatou svatozář, sedí na oblacích žluto-růžové barvy a ve spodní části je obklopena putti a anděly. Po pravé straně Panny Marie a pod Kristem jsou vyobrazeni dva andělé a putto sedící na oblacích. Dvojice andělů je v popředí, ale putto se nachází až za nimi a jeho pohled směřuje na scénu korunovace, zatímco andělé drží Mariin plášť. Anděl v tmavě zeleném oděvu s růžovým pláštěm směřuje pohled doleva, kdežto druhý anděl v tmavě okrovém oděvu se dívá směrem ke korunovaci. V dolní části scény je zobrazena skupina putti, z nichž trojice umístěná přímo pod Pannou Marií drží pásku s nápisem „*Salve Regina*” (obr. 11), putto u Mariiny pravé nohy drží lilii (obr. 12) a dvojice putti po jejím pravém boku drží polštář s hraběcí i knížecí korunou a žezlem (obr. 13). Jde o znaky Panny Marie jakožto královny nebes.¹²⁶ Lilie je symbolem neposkvrněného početí.¹²⁷ Za touto dvojicí putti se nachází skupina čtyř hlav putti v oblacích.

Nástěnná malba byla v průběhu let značně poškozena prasklinami a plísní, způsobenou zatékáním vody. Díky fotodokumentaci od restaurátora Františka Sysla je možné spatřit původní dílo Ferdinanda Nabotha a stav malby před i po ukončení restaurátorských prací. Mezi nejvíce poškozené části patří tvář a dekolt Panny Marie.¹²⁸ Restaurátorské opravy provedl František Sysel i na vyobrazení Ježíše Krista, Boha Otce, dvojice andělů pod Kristem a postav putti. Šlo však o menší zásahy, jako vytmelení a retuše.¹²⁹ Fotodokumentace vyobrazení Panny Marie před restaurováním zachycuje, že není možné přesně určit, zda měla svatozář i korunu, nebo pouze svatozář. Na fotografii po restaurování má svatozář bez koruny.¹³⁰ Na nástěnné malbě v kostele je však Panna Marie vyobrazena se

¹²⁶ Viz Royt (pozn. 125), s. 205.

¹²⁷ Ibidem, s. 211.

¹²⁸ Viz Sysel (pozn. 72), s. 12.

¹²⁹ Ibidem, s. 1–17.

¹³⁰ Ibidem, s. 16–17.

svatozář i korunou. Je tedy možné, že fotografická dokumentace Františka Sysla bylo pořízena dříve, než dokončil restaurátorské práce.

Obr. 7 Ferdinand Nabeth, Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 8 Ferdinand Naboth, Bůh Otec, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 9 Ferdinand Naboth, Ježíš Kristus, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

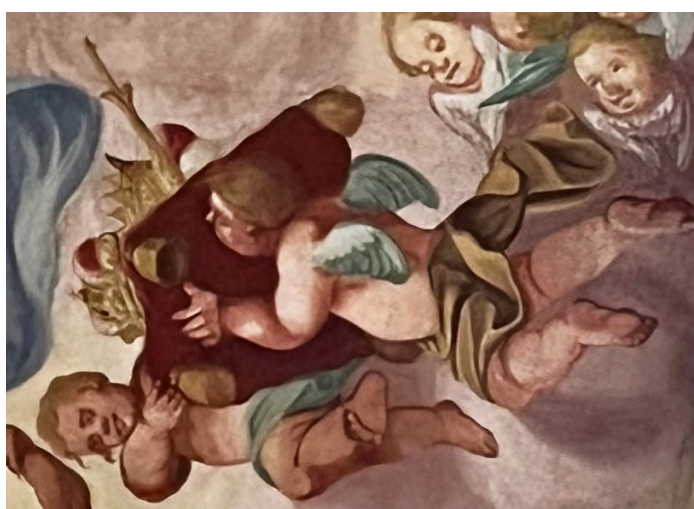
Obr. 10 Ferdinand Nabeth, Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 11 Ferdinand Nabeth, trojice putti držící nápisovou pásku, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 12 Ferdinand Naboth, putto držící lilii, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 13 Ferdinand Naboth, dvojice putti nesoucí koruny, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 2 Pendentivy

Na nástěnnou malbu s korunovací Panny Marie navazuje malířská výzdoba čtyř pendentivů. Pendentiv na jihozápadní straně nástěnné malby s korunovací Panny Marie vyobrazuje trojici andělů, kteří hrají na hudební nástroje (obr. 14). Na pendentivu na severozápadní straně malby je zobrazena další trojice andělů s hudebními nástroji (obr. 15) a stejný motiv se nachází i na pendentivu na jihovýchodní straně nástěnné malby (obr. 16). Poslední pendentiv na severovýchodní straně vyobrazuje anděla s trojicí putti. Jeden z nich drží nápis „*Salve Regina*” (obr. 17).

Pendentivy byly rovněž restaurovány, jelikož byly poškozeny prasklinami a plísní. V případě pendentivů na jihozápadní a severozápadní straně šlo převážně o drobné retuše a vytmelení. Větší restaurátorské zásahy byly provedeny na pendentivu na jihovýchodní straně nástěnné malby. Značné poškození se nacházelo ve středu malby, konkrétně na horní části těla a hlavě jednoho z andělů. Dvojice andělů po stranách pendentivu nebyla také závažně poškozena a byla opravena vytmelením a retuší. Poslední pendentiv na severovýchodní straně byl taktéž restaurován pomocí drobných retuší a tmelením.¹³¹

Obr. 14 Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹³¹ Viz Sysel (pozn. 72), s. 18–27

Obr. 15 Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 16 Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 17 Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující anděla a trojici putti s textem „*Salve Regina*“, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 3 Mariánská koruna z plamenů („*Regina Supremi*”)

V této scéně v trojlistu je vyobrazena mariánská koruna z plamenů nesená trojicí putti (obr. 18), kteří drží i pásku s nápisem „*Regina Supremi*” (Královna tajemství). Plameny mohou představovat oheň Ducha svatého nebo křesťanskou lásku. Oheň je svou silou považován za posvátný, ale také je chápán jako spojovník mezi ničivou silou a znovuzrozením,¹³² což může odkazovat na ptáka Fénixe.¹³³ Koruna v kontextu tohoto kostela, jeho zasvěcení i tematiky malířské výzdoby může představovat Mariino „znovuzrození” po smrti a následné nanebevzetí a korunovaci. Koruna by mohla vyobrazovat i Mariinu křesťanskou lásku k Bohu Otci a k Ježíši Kristu.

Praskliny poškodily malbu, ale největší škody se nacházely na pravé straně. Putto vyobrazený v této části byl značně poškozen. Velká prasklina se nacházela ve středu malby v místě koruny z plamenů i putta, který ji nese. Nástěnná malba byla restaurována vytmelením a retuší.¹³⁴

Obr. 14 Ferdinand Naboth, mariánská koruna z plamenů, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹³² Udo Becker, *Slovník symbolů*, Praha 2002, s. 195.

¹³³ Ernst Kreuzer, Feuer, in: Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*. Bd. 3, *Allgemeine Ikonographie* Laban-Ruth, Rom 1994, s. 31.

¹³⁴ Viz Sysel (pozn. 72), s. 30–37.

7. 4 Mariánská koruna z hvězd („*Regina Reconciliati*”)

Tato malba znázorňuje mariánskou korunu z třiatvaceti osmicípých hvězd nesenou trojicí putti (obr. 19). Koruna je umístěna před duhou a doprovázena nápisem „*Regina Reconciliati*” (Královna smíření). Hvězdná koruna či hvězdný věnec se pojí s vyobrazením Panny Marie typu *Immaculata*, což odkazuje na Neposkvrněné početí.¹³⁵ Koruna z hvězd na této malbě tedy může představovat Mariino panenství. Jméno Panny Marie bylo až do konce 18. století interpretováno jako „*stella maris*” (mořská hvězda). Jméno je rovněž odvozeno z hebrejského „*Mirjam*” a egyptského „*Marje*”,¹³⁶ což může také odkazovat na hvězdy, ze kterých je koruna složena.

Nástěnná malba nebyla příliš poškozena, proto nebyly nutné větší restaurátorské zásahy. Šlo pouze o drobné retuše a tmelení.¹³⁷

Obr. 19 Ferdinand Naboth, mariánská koruna z hvězd, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹³⁵ Oskar Holl, Stern, Sterne, in: Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie. Bd. 4, Allgemeine Ikonographie Saba, Königin von – Zypresse Nachträge*, Rom 1994, s. 214–216.

¹³⁶ Viz Royt (pozn. 125), s. 189.

¹³⁷ Viz Sysel (pozn. 72), s.28–29.

7. 5 Mariánská koruna z mušlí („*Regina Profundi*”)

Ve třetím trojlístu jsou zobrazeni tři putti vznášející se nad mořem. Putti nesou mariánskou korunu z mušlí (obr. 20). Koruna je doprovázena nápisem „*Regina Profundi*” (Královna hlubin). Mušle v mariánské ikonografii představuje Pannu Marii, v jejímž lůně byl počat Ježíš Kristus, označovaný za drahocennou perlu. Další význam mušle je Panna Marie jako schránka, což se stalo symbolem Svatého hrobu a vzkříšení, ale také znakem poutníků.¹³⁸ Tato koruna může významově představovat Mariino panenské početí a těhotenství. Moře může také poukazovat na interpretaci jména Panny Marie „*stella maris*” (mořská hvězda).¹³⁹

Na této malbě nebylo třeba větších restaurátorských zásahů, jelikož nebyla vážně poškozena. Z tohoto důvodu zde byly provedeny pouze drobné retuše a tmelení.¹⁴⁰

Obr. 20 Ferdinand Nabeth, mariánská koruna z mušlí, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹³⁸ Viz Becker (pozn. 132), s. 182.

¹³⁹ Viz Royt (pozn. 125), s. 189.

¹⁴⁰ Viz Sysel (pozn. 72), s. 39.

7. 6 Mariánská koruna s věnci s květy („*Regina Redempti*”)

V posledním, čtvrtém trojlistu se nachází dvojice putti nesoucích mariánskou korunu (obr. 21), kterou zdobí věnce s květy. Koruna je umístěna nad zeměkoulí a je doprovázena nápisem „*Regina Redempti*” (Královna vykoupení). Označení koruna se využívá i pro věnec z květin, který je určen pro nevěstu Krista. Tato koruna tedy může představovat Mariinu lásku ke Kristu, ale i její panenskou čistotu.¹⁴¹

Nástěnnou malbu poškodila prasklina v jejím středu společně se začernáním od svíček. Malba byla z těchto důvodů vyčištěna a restaurována pomocí drobných retuší a tmelení.¹⁴²

Obr. 21 Ferdinand Nabeth, mariánská koruna zdobená věnci s květy, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁴¹ Friederike Tschochner, Krone, in: Remigius Bäumer – Leo Scheffczyk (edd.), *Marienlexikon*, St. Ottilien 1991, s. 685.

¹⁴² Viz Sysel (pozn. 72), s. 38.

7. 7 Panna Marie sesílající hostie („*Mater Misericordiae*”)

Tato malba je první scénou cyklu, který se věnuje modlitbě *Salve Regina*. Malbu není možné vidět jako celek, jelikož je velmi nešťastně krytá hlavním oltářem. Z přímého pohledu je možno pozorovat pouze horní část malby (obr. 22), spodní část lze spatřit z prostoru za hlavním oltářem (obr. 23), odkud vede vstup na střechnu kostela.

Ve středu malby je vyobrazena Panna Marie se zlatou svatozáří sedící na oblacích. Je oděná v bílé tunice se světle modrým pláštěm a na nohou má sandálovou obuv světle modré barvy. Jelikož je oděná v bílé barvě, jde o zobrazení Panny Marie Immaculaty, což odkazuje na neposkvrněné početí.¹⁴³ Její pohled i natočení horní části těla směřuje na levou stranu malby, kde se nachází trojice putti, z nichž putto nejbližší k Panně Marii má ruce v gestu, které evokuje sesílání hostií na zem. Po pravé straně je dvojice putti, putto blíže k Panně Marii drží její plášť a putto v horní pravé části čtyřlístu drží pásku s nápisem „*Mater Misericordiae*” (Matka milosrdenství; obr. 24). V pravé části jsou dvě mužské a jedna ženská postava. Postavy staršího klečícího muže a ženy blíže ke středu scény se drží za ruce. Pod figurou staršího muže se nachází nápisová páska „*Esurientibus escam*” (Pokrm hladových),¹⁴⁴ což odkazuje na zázračný moment, kdy Panna Marie pomocí Ježíše Krista sesílá hostie ve formě deště (obr. 25).¹⁴⁵ V dolní levé části scény jsou dvě pravděpodobně mužské klečící postavy, které chytají a přijímají hostie (obr. 26). Nápisová páska s textem „*Mater Misericordiae*” (Matka milosrdenství) odkazuje na modlitbu *Salve Regina*, zatímco slova „*Esurientibus escam*” (Pokrm hladových) reprezentují milosrdný skutek – nasycení hladových (obr. 27). Toto tělesné milosrdenství zde symbolizují padající hostie, které zasytí hladové.

¹⁴³ Viz Bäumer – Scheffczyk (pozn.141) s. 295.

¹⁴⁴ Viz Lašák (pozn. 23), s. 25.

¹⁴⁵ MIčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

Nástěnná malba zobrazující Matku milosrdenství byla výrazně poškozena a jedna část se prakticky nedochovala.¹⁴⁶ Největší škody postihly levou stranu malby, kde se nachází trojice putti a padající hostie. Jediné, co bylo z trojice putti rozpoznatelné, byl šátek putta umístněného nejniže v levé horní části malby.¹⁴⁷ Výrazně byla poškozena i horní část a tvář Panny Marie.¹⁴⁸ Z těchto důvodů byly restaurátorské práce rozsáhlé. Nejmenší škody se nacházely na levé dolní a v celku celé pravé straně malby.¹⁴⁹

Obr. 22 Ferdinand Nabeth, Panna Marie sesílající hostie, horní část, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁴⁶ Viz Sysel (pozn. 72), s. 54–59.

¹⁴⁷ Ibidem, s. 56.

¹⁴⁸ Ibidem, s. 63.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 59–62.

Obr. 23 Ferdinand Naboth, Panna Marie sesílající hostie, dolní část, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 24 Ferdinand Naboth, putto s nápisovou páskou „*Mater Misericordiae*“, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 25 Ferdinand Naboth, Panna Marie sesílající hostie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 26 Ferdinand Naboth, postavy klečícího staršího muže a ženy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 27 Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Esurientibus escam*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 8 Panna Marie u pramene života („*Vita dulcedo*”)

Na této nástěnné malbě je Panna Marie oděná v červených šatech a světle modrém plášti. Vlasy jí zleva pokrývá okrový šátek, zprava jsou odhalené. Panna Marie se nachází v pravé části a je usazena na fontáně, z níž pouští vodu mužským postavám v dolní části scény (obr. 28). Zde je také umístěna páska s nápisem „*Vita dulcedo*” (Živote, sladkosti). Druhá nápisová páska (obr. 29) v levé horní části obsahuje text „*Fontem pariendo paravit*” (Připravuje pramen zrození).¹⁵⁰ Jde tedy o scénu, kdy Panna Marie pouští žiznivým pramen věčného života vytékajícího z Kristových ran (obr. 30).¹⁵¹ Pramen věčného života má několik výkladů. Jeden z nich popisuje, že pramení v Ráji a vyvěrají z něj čtyři řeky, které představují čtyři evangelia. Další výklad tvrdí, že pramen života reprezentuje samotného Ježíše Krista.¹⁵² Na této malbě pramen života vytéká z pěti medailonů umístěných na fontáně. Čtyři oválné medailony zobrazují Kristova stigmata, rány po hřebecích na dlaních a nártích. Pátý medailon představuje Kristovo srdce, z něhož po bodné ráně vytéká pramen. Vyobrazení Kristova srdce na této malbě se liší od tradiční ikonografie té doby, ve které bylo Kristovo srdce často zobrazováno probodnuté a krvácející v doprovodu ran po ukřižování. Ranám Ježíše Krista se prostřednictvím tohoto vyobrazení vzdávala úcta.¹⁵³

¹⁵⁰ Viz Lašák (pozn. 23), s. 25.

¹⁵¹ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

¹⁵² Viz Royt (pozn. 125), s. 235.

¹⁵³ Ibidem, s. 270.

Pod fontánou s Pannou Marií (obr. 31) jsou dvě mužské postavy. Jeden muž je zachycen v momentě, kdy v sedu zachytává vodu z pramene do mísy, a druhý je zobrazen ležící a pijící vodu z mísy (obr. 32). V levé části čtyřlístu pod puttem s nápisovou páskou jsou tři starší mužské postavy. Jeden z mužů již pije vodu, zatímco druzí dva čekají. První z dvojice čekajících klečí, druhý se zpozvzdálí hrbí, ale oba muži drží mísy na vodu a prosebně vzhlížejí k Panně Marii (obr. 33).

Nápisová páska „*Vita dulcedo*” (Živote, sladkosti) opět odkazuje k textu mariánské modlitby, přičemž páska se slovy „*Fontem pariendo paravit*” (Připravuje pramen zrození) vystihuje druhé ze sedmi tělesných milosrdenství – napájení žíznivých. Panna Marie spouštějí pramen, ze kterého žízniví muži pijí, představuje právě tento tělesný skutek milosrdenství.

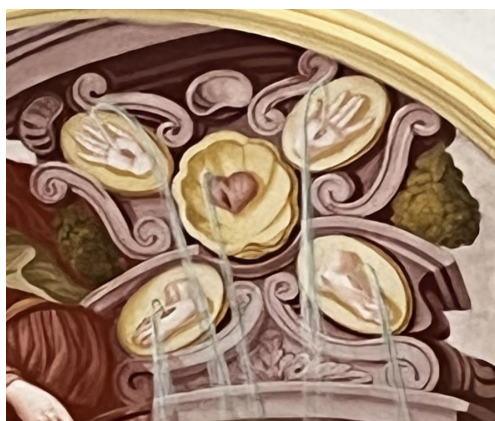
Nástěnnou malbu nejvíce poškodila rozsáhlá prasklina. Prasklina malbu porušila od dolní pravé části až po horní levou část.¹⁵⁴ Mezi další škody patří i poškození malby zatékající vodou a plíseň. Pomocí tmelení a retuší byla malba uvedena do velmi dobrého stavu.¹⁵⁵ Vytmelená prasklina je však na nástěnné malbě viditelná.

Obr. 28 Ferdinand Naboth, Panna Marie u pramene života, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁵⁴ Viz Sysel (pozn. 72), s. 46–53.

¹⁵⁵ Ibidem, s. 49–52.

Obr. 29 Ferdinand Naboth, Kristovy rány, ze kterých vytéká pramen života, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 30 Ferdinand Naboth, putto nesoucí nápisovou pásku „*Fontem pariendo paravit*“, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 31 Ferdinand Naboth, Panna Marie pouštějící pramen života, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 32 Ferdinand Naboth, dvě mužské postavy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 33 Ferdinand Naboth, tři starší mužské postavy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 9 Panna Marie předávající bílá roucha světcům („*Et spes nostra, salve*”)

Na této nástěnné malbě se poprvé objevuje architektura, ale také vyobrazení Panny Marie s Ježíškem (obr. 34). Panna Marie drží v mírně předpažených pažích bílá roucha. Je opět oděná v tradičních červených šatech a světle modrém plášti, má sepnuté vlasy, svatozář a okrový závoj. Před ní na podstavci s polštářem okrové barvy stojí Ježíšek s roztaženými pažemi. Jde o žehnající gesto, kdy jednou rukou žehná a v druhé drží škapulíř (obr. 35).¹⁵⁶ Před Pannou Marií a Ježíškem klečí dvě mužské postavy.¹⁵⁷ Muž na pravé straně je dle vzhledu, oděvu i vlasů členem mnišského řádu. Jedná se o svatého Šimona Stocka (obr. 36), anglického poustevníka a následně generála karmelitánského řádu.¹⁵⁸ Světec je patronem karmelitánů i města Bordeaux. Dle legendy se svatému Šimonu Stockovi při vidění zjevila Panna Marie a předala mu škapulíř.¹⁵⁹ Na této malbě však předává světci škapulíř Kristus a Panna Marie předává roucho.

Muži v bílém mnišském svrchním oděvu Ježíšek žehná a Panna Marie mu předává roucho. Dle atributů klečícího muže jde o svatého Norberta (obr. 37).¹⁶⁰ Atributy – biskupský plášť, mitra a berla – jsou vyobrazeny u světcových nohou (obr. 38). Na identifikaci světce odkazuje i mariánské zjevení, které měl svatý Norbert roku 1121, při kterém mu Panna Marie předala řádové roucho premonstrátů.¹⁶¹ Pod svatým Norbertem je umístěna páska s nápisem „*Et spes nostra, salve*” (A naděje naše, bud zdráva; obr. 39) a v levé horní části malby se nachází putto s nápisovou páskou a textem „*Vt frigora toleat*” (Odstraňuje

¹⁵⁶Škapulíř – původně znamenal část oděvu, který používaly některé mnišské řády. Byl tvořen širokým pruhem látky s otvorem pro hlavu. Později se podoba změnila na dva látkové obdélníky spojené tkanicí.

¹⁵⁷ Leoš Mlčák označil postavu v bílém šatu za řeholnici přijímající bílé řeholní roucho od Panny Marie. Dle atributů a dobové situace se však domnívám, že jde o sv. Norberta. – Mlčák, *Fresky Ferdinanda Nabotha* (pozn. 32), s. 43.

Vyobrazení sv. Norberta v kostele může být spojeno i s přenesením jeho ostatků do Prahy 2. května 1627. Identifikace sv. Norberta se taktéž objevuje v bakalářské práci Adély Mackové. – Viz Macková (pozn. 24), s. 33.

¹⁵⁸ Věra Remešová, *Ikonografie a atributy svatých*, Praha 1991, s. 275.

¹⁵⁹ Christel Squarr, Simon Stock, in: Wolfgang Braunfels (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 8, Meletius bis Zweiundvierzig Martyrer, Register*, Rom 1990, s. 372–373.

¹⁶⁰ *Ibidem*, s. 68–71.

¹⁶¹ Viz Royt (pozn. 125), s. 199.

chlad).¹⁶² Pod puttem se zpozvdálí objevuje dvojice starších mužů. Sedící postava na okraji malby sleduje muže před sebou, jak si obléká roucho. Na zemi u jejich nohou leží pravděpodobně dvě roucha, jedno světle modré a druhé tmavě hnědé.

Nápisová páska pod svatým Norbertem se věnuje části mariánské modlitby „*Et spes nostra, salve*” (A naděje naše, buď zdráva), kdežto páska s textem „*Vt frigora toleat*” (Odstraňuje chlad; obr. 40) odkazuje na další tělesný milosrdný skutek – obléci nahé či chudé. Na této nástěnné malbě je tělesné milosrdenství představeno ve formě bílého roucha a štóly, které předává Panna Marie dvojici světců.

Nástěnou malbu značně poškodily praskliny a plíseň. Mnoho drobných prasklin se nacházelo téměř po celé ploše malby. Z těchto důvodů byly praskliny vytmeleny a na nástěnné malbě byly provedeny retuše.¹⁶³

Obr. 34 Ferdinand Naboth, Panna Marie předávající roucha světcům, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁶² Viz Lašák (pozn. 23), s. 27.

¹⁶³ Viz Sysel (pozn. 72), s. 71–74.

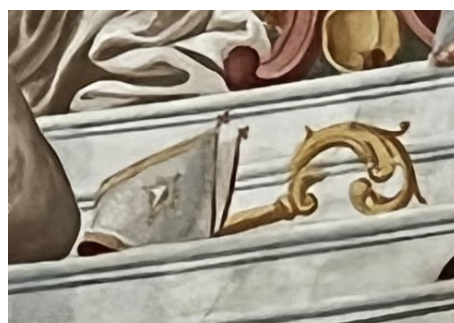
Obr. 35 Ferdinand Naboth, Panna Marie předávající roucha světcům s Ježíškem držícím škapulíř na klíně, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 36 Ferdinand Naboth, Šimon Stock, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 37 Ferdinand Naboth, svatý Norbert, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 38 Ferdinand Naboth, atributy svatého Norberta, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 39 Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Et spes nostra, salve*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 40 Ferdinand Naboth, putto s nápisovou páskou „*Vt frigora toleat*“, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 10 Panna Marie a nebeská zahrada („*Ad te clamamus exules filii Heve*”)

Tato nástěnná malba je odlišná oproti předchozím. Na výjevu se totiž poprvé odehrávají dvě scény dohromady (obr. 41). Malba je pomyslně rozdělena na dvě poloviny. Levá představuje zemskou scénu (obr. 42) a pravá vyobrazuje nebeskou scénu (obr. 43). Na levé straně se nachází skupina pěti prosebníků, dvojice starších mužů, dvojice mladých mužů a jediná žena. U nohou této skupiny prosících je nápisová páska s textem „*Ad te clamamus exules filii Heve*“ (K tobě voláme, vyhnaní synové Evy; obr. 44). Žena má ruce sepjaté k modlitbě stejně jako starší muž na kraji scény. Mladší muž v popředí skupiny prosebníků směřuje pohled k Panně Marii, je oděn v hnědém rouchu a světle modrém plášti. Levou paží si tiskne k hrudi a pravou natahuje k Panně Marii. Za ním stojí druhý mladý muž, jehož hlava je otočena nalevo od Panny Marie. Pravou paží natahuje k Panně Marii a levou se pravděpodobně opírá o záda muže oděného v hnědém rouchu. Druhý starší muž se rukama opírá o zem a pohlíží na Pannu Marii. Za skupinou prosebníků se nachází strom. Ten zde představuje propojení země s nebesy. Na nebeské scéně se v růžových oblacích opět objevuje motiv architektury. Panna Marie je vyobrazena jako Immaculata na vnitřní straně dveří. Opět je oděna v bílých šatech a světle modrém plášti, což odkazuje na neposkvrněné početí.¹⁶⁴ Dveře, na nichž je zobrazena, otevírá putto. Pravděpodobně jde o dveře nebeské brány, jelikož se skrze ně naskýtá pohled do rajske zahrady s fontánou (obr. 45).

¹⁶⁴ Viz Bäumer – Scheffczyk (pozn. 141), s. 295.

Verš z modlitby *Salve Regina* „*Ad te clamamus exules filii Heve*“ (K tobě voláme, vyhnaní synové Evy) doprovází nápisová páska s textem „*Nullus excluditur hospes*“ (Žádný z hostů není vyloučen; obr. 46), což reprezentuje další tělesné milosrdenství – dát nocleh pocestným. Na nástěnné malbě je milosrdný skutek vyobrazen jako skupina prosebníků vzhlížejících k Panně Marii a otevřené dveře vedoucí do rajské zahrady.

Nástěnnou malbu poškodily nesčetné praskliny, z nich největší se nacházela na horní pravé straně malby.¹⁶⁵ Restaurátorské práce nebyly rozsáhlé, jednalo se o vytmelení a drobné retuše.¹⁶⁶

Obr. 41 Ferdinand Naboth, Panna Marie a nebeská zahrada, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁶⁵ Viz Sysel (pozn. 72), s. 42.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 40–45.

Obr. 42 Ferdinand Naboth, skupina prosebníků, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 43 Ferdinand Naboth, Panna Marie a nebeská zahrada, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 44 Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Ad te clamamus exules filii Heve*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 45 Ferdinand Naboth, Panna Marie Immaculata, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 46 Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Nullus excluditur hospes*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 11 Panna Marie se svatou Annou a svatou Barborou („*Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle*”)

Na této malbě je opět znázorněna architektura a dvě scény (obr. 47), na jedné straně jde o skupinu prosebníků a na druhé o nebeskou scénu s Pannou Marií, dítětem a dvěma světlicemi (obr. 48). Skupinu prosebníků na pravé straně malby tvoří čtyři postavy, a to starší muž, mladá žena, malé dítě a postava, kterou není možné určit, jelikož leží tváří k zemi (obr. 49). Zbylé tři postavy vzhlíží k Panně Marii. Muž má sepjaté ruce, v nichž drží růženec, a mladá žena natahuje paže k dítěti a pohled směřuje na Pannu Marii. Tímto gestem prosí mladá žena Pannu Marii a světice o pomoc. Dítě se dívá k Panně Marii a leží tak, že tělem zakrývá hlavu postavy, která leží tváří k zemi. Nad hlavami prosebníků je umístěna nápisová páska s textem „*Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle*” (K tobě vzlykáme, lkajíce a plačící v tomto slzavém údolí; obr. 50). Nad touto skupinou se v horní části objevuje putto s páskou a nápisem „*Recreat praesentia lassos*” (Svou přítomností osvěžuje znavené).¹⁶⁷ V levé části se nachází v růžových oblacích sedící Panna Marie a na jejím klíně je dítě, Ježíš Kristus. Za nimi je v pozadí patrná stavba. Architektura se nachází i u skupiny prosebníků. Panna Marie je opět oděna v bílém šatu se světle modrým pláštěm, okrovým šátkem kolem krku a modrou pokrývkou hlavy. Shlíží na Krista, který sedí na jejím klíně. Kristus je zahalen jen bílou rouškou přes klín. Po stranách se nacházejí dvě světice. Napravo je pravděpodobně svatá Anna (obr. 51),¹⁶⁸ matka Panny Marie, patronka matek, manželství a šťastného porodu. Přiklání se k Panně Marii a pravděpodobně se přimlouvá za mladou matku s dítětem. Je vyobrazena ve světle zelených šatech, okrovém plášti a hlavu má pokrytou tmavě hnědým závojem s bílým lemem.¹⁶⁹ Na levé straně je vyobrazena svatá Barbora. Je umístěna níže než svatá Anna, což může odkazovat na jejich postavení. Svatá Anna, jakožto matka Panny Marie, má vyšší postavení. Svatá Barbora patří ke

¹⁶⁷ Viz Lašák (pozn. 23), s. 29.

¹⁶⁸ Viz Remešová (pozn. 158), s. 10.

¹⁶⁹ Sv. Anna bývá nejčastěji vyobrazena v dlouhých červených šatech a se zeleným závojem kolem hlavy. – Ibidem, s. 10.

Čtrnácti svatým pomocníkům a je patronkou umírajících v hodině jejich nadcházející smrti (obr. 52).¹⁷⁰ Světice se na malbě vztahuje ke staršímu muži držícímu růženec i k postavě ležící tváří k zemi (je možné předpokládat, že tato postava je již po smrti), za něž se svatá Barbora přimlouvá k Panně Marii. Světice je vyobrazena v dobovém červeném šatu se světle modrými nabíranými rukávy zdobenými krajkou. Na hlavě se sčesanými vlasy má diadém.

Nápis „*Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle*” (K tobě vzlykáme, lkajíce a plačícce v tomto slzavém údolí) pochází z mariánské modlitby, ale text na druhé pásce „*Recreat praesentia lassos*” (Svou přítomností osvěžuje znavené) představuje milosrdný tělesný skutek – navštěvování nemocných (obr. 53). Tělesné milosrdenství zde představuje Panna Marie a světice, které se přiklánějí k Panně Marii ve prospěch prosících. Svatá Barbora se na této malbě váže k umírajícímu muži s růžencem a mrtvé postavě, svatá Anna se naopak vztahuje k mladé matce s dítětem.

Nástěnná malba byla poškozena prasklinami.¹⁷¹ Největší prasklina se nacházela na levé polovině malby.¹⁷² Poškozeno bylo i štukové rámování malby v levé části nástěnné malby.¹⁷³

¹⁷⁰ Ibidem, s. 13.

¹⁷¹ Viz Sysel (pozn. 72), s. 75–78.

¹⁷² Ibidem, s. 78.

¹⁷³ Ibidem, s. 75.

Obr. 47 Ferdinand Naboth, Panna Marie se svatou Annou a svatou Barborou, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 48 Ferdinand Naboth, Panna Marie s dítětem, svatou Annou a svatou Barborou, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 49 Ferdinand Nabeth, skupina prosebníků, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 50 Ferdinand Nabeth, verš mariánské modlitby „*Ad te suspiramus gementes et flentes in has lacrimarum valle*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 49 Ferdinand Naboth, svatá Anna, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 52 Ferdinand Naboth, svatá Barbora, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 53 Ferdinand Naboth, putto nesoucí nápisovou pásku „*Recreat præsentia lassos*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 12 Panna Marie navštěvující vězňené („*Eia ergo, advocata nostra, illuso tuoi misericordes oculos ad nos converte*”)

Na této nástěnné malbě je vyobrazena Panna Marie sedící v růžových oblacích (obr. 54). U jejích nohou je putto držící její šat, kolem jeho křídel se vine bílý šátek (obr. 55–56).¹⁷⁴ Identické vyobrazení dvojice putti se objevuje i na následující nástěnné malbě. Pod Marií se v oblacích objevují dvě hlavy putti. Panna Marie je oděná v červené tunice se světle modrým pláštěm a na chodidlech má typ sandálové obuvi. V jedné ruce drží zlaté žezlo a druhou natahuje k prosebníkům, k nimž upírá svůj pohled. U natažené paže Panny Marie se nachází nápisová páska s textem „*Dissolvit vincla reorum*” (Láme pouta hříšníkům).¹⁷⁵ Skupina tří mužů vzhlížejících k Panně Marii je umístěna v pravé části malby (obr. 57). Muži mají kolem krku i rukou pouta, která jsou v některých případech připevněna k pilastru a soklu. Muž nejbližší k Panně Marii je oděn v tmavě okrovém plášti. Klečí a vztahuje k ní ruku, v níž drží pouta. Druhou ruku si tiskne k hrudi. Dle této gestikulace je pravděpodobné, že Panně Marii ukazuje okovy a prosí ji o pomoc. Za klečícím prosebníkem stojí starší muž oděný ve světle fialovém šatu s vyhrnutými rukávy. Kolem krku má pouta a je pravděpodobné, že má ruce spoutané za zády, poněvadž jako jediný z trojice mužů nevztahuje své ruce k Panně Marii. Poslední muž z trojice spoutaných se opírá rukou o zem, zatímco druhou vztahuje k Panně Marii. Je oděn ve světlém šatu s hnědým pláštěm. Okovy má kolem obou zápěstí a pomocí jedné ruky se zvedá k Panně Marii.

V levé dolní části scény se nachází spoutaný muž, který se však oproti trojici od Panny Marie odvrací (obr. 58). Kolem obou zápěstí i kotníků má pouta. Okovy na jeho levé ruce jsou připevněny ke zdi. Muž je do poloviny těla obnažen, na hlavě má vícebarevný turban a na nohou má roztrhané kalhoty. Mohlo by tedy jít

¹⁷⁴ Tomáš Lašák označil putta u nohou Panny Marie za Krista. Putto však nemá žádné atributy, které by potvrdily, že skutečně jde o Krista. Putto zde splňuje tradiční vyobrazení putti, a proto se domnívám, že nejde o Krista. – Viz Lašák (pozn. 23), s. 29.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 29.

o člověka pocházejícího z Orientu.¹⁷⁶ Jeho gesto odvrácení se od Panny Marie může poukazovat na to, že neuznává křesťanskou víru, a je tedy jiného vyznání. Tohoto muže od Panny Marie taktéž vizuálně odděluje nápisová páska s textem „*Eia ergo, advocata nostra, illius tui misericordes oculos ad nos converte*” (A proto, orodovnice naše, obrať k nám své milosrdné oči). Páska muže ještě více separuje od scény (obr. 59).

Tato malba se zabývá textem z modlitby *Salve Regina* „*Eia ergo advocata nostra illius tui misericordes oculos ad nos converte*” (A proto, orodovnice naše, obrať k nám své milosrdné oči). Druhá páska s textem „*Dissolvit vincla reorum*” (Láme pouta hříšníkům) představuje tělesné milosrdenství – navštívení či osvobození vězněných (obr. 60). Tento milosrdný skutek zde reprezentuje Panna Marie natahující paži k trojici spoutaných mužů.

Nástěnnou malbu nejvíce poškodila plíseň, která pokrývala téměř celou plochu malby.¹⁷⁷

Obr. 54 Ferdinand Naboith, Panna Marie navštěvující vězněné, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁷⁶ Ibidem, s. 29.

¹⁷⁷ Viz Sysel (pozn.72), s. 93–97.

Obr. 55 Ferdinand Naboth, Panna Marie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

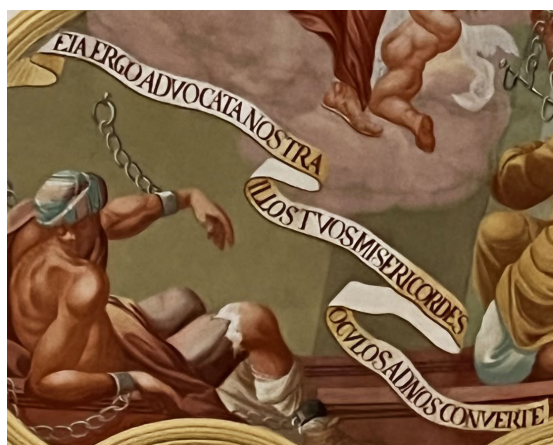
Obr. 56 Ferdinand Naboth, putto původně označený jako Ježíš Kristus, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 57 Ferdinand Naboth, skupina tří mužů vzhlížejících k Panně Marii, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 58 Ferdinand Naboth, pohan odvracející se od Panny Marie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 59 Ferdinand Nabeth, verš mariánské modlitby „*Eia ergo, advocata nostra, illuso tuo misericordes oculos ad nos converte*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 60 Ferdinand Nabeth, nápisová páska „*Dissolvit vincla reorum*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 13 Panna Marie nad kostnicí („*Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende*”)

Ústředním bodem této malby (obr. 61) je Panna Marie Immaculata v pravé části čtyřlistu (obr. 62). Je vyobrazena sedící v oblacích, oděná v růžových šatech se světle modrým pláštěm. Její hlava je nakloněna na stranu. V jedné ruce drží olivovou ratolest a v druhé žezlo. Olivová ratolest je symbolem Mariiny panenské čistoty.¹⁷⁸ Pomocí žezla ukazuje dolů na dítě, které se nachází v levé dolní části čtyřlistu. Panna Marie stojí jednou nohou na zlatém půlměsíci, jež obtáčí had se zlatým jablkem v tlamě (obr. 63), což je typické pro vyobrazení Panny Marie Immaculaty.¹⁷⁹ Na levé straně je zachycen putto držící Marii za plášť. Po pravé straně Panny Marie se nachází putto třímající nápisovou pásku s textem „*Facit ut in pace quiscat*” (Působí, aby v pokoji odpočinuli).¹⁸⁰ V pravé části čtyřlistu pod Pannou Marií se nachází stavba plná lidských lebek a kostí, pod nimiž je nápisová páska s textem „*Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende*” (A Ježíše, požehnaný plod života svého, nám po tomto putování ukaž). Nalevo je vyobrazen hřbitov s náhrobky ve tvaru kříže. Za zdmi a vstupem na hřbitov se v pozadí objevuje město. V popředí se na levém kraji malby nachází socha zlatého ležícího putta na podstavci. Za ní je kmen stromu, a opět se tedy může jednat o propojení zemské a nebeské scény. Dítě, na které ukazuje Panna Marie žezlem, klečí u otevřeného hrobu a levou rukou se dotýká lidské lebky (obr. 64).¹⁸¹

Tato malba obsahuje poslední vyjádření mariánské modlitby na nápisové pásce s textem „*Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende*” (A Ježíše, požehnaný plod života svého, nám po tomto putování ukaž; obr. 65), druhá páska se slovy „*Facit ut in pace quiscat*” (Působí, aby v pokoji

¹⁷⁸ Viz Royt (pozn. 125), s. 197.

¹⁷⁹ Ibidem, s. 191.

¹⁸⁰ Viz Lašák (pozn. 23), s. 29.

¹⁸¹ Tomáš Lašák toto dítě označil za Krista. Dítě však nemá jakékoliv atributy, které by potvrdily, že jde o Krista. Stejně jako nemá tradiční prvky putti. Z toho důvodu se domnívám, že nejde o Krista ani o putta. – Ibidem, s. 29.

odpočinuli) reprezentuje sedmé tělesné milosrdenství – pohřbívání mrtvých (obr. 66). Toto milosrdenství zde představuje otevřený hrob s klečícím dítětem, jež se dotýká lidské lebky, ale i hřbitov a kostry, které se nacházejí pod Pannou Marií.

Nástěnná malba byla poškozena zatékající vodou a prasklinami. Došlo zde, stejně jako u ostatních maleb, ke zpevnění podkladové vrstvy, očištění od prachu a zplodin, vytmelení prasklin a retuším.¹⁸²

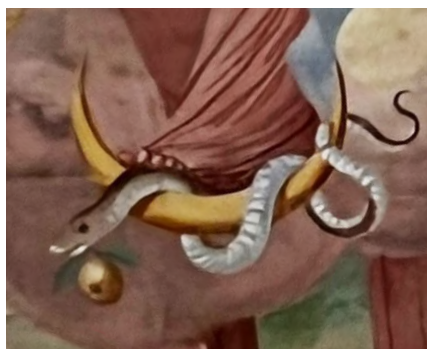

Obr. 61 Ferdinand Naboth, Panna Marie nad kostnicí, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 62 Ferdinand Naboth, Panna Marie Immaculata, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

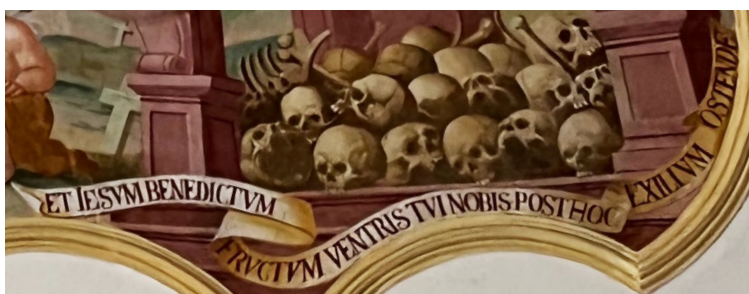
¹⁸² Viz Sysel (pozn. 72), s. 79–86.

Obr. 63 Ferdinand Naboth, zlatý půlměsíc obtočený hadem se zlatým jablkem v tlamě, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 64 Ferdinand Naboth, dítě klečící u otevřeného hrobu, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 65 Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

..

Obr. 66 Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Facit ut in pace quiescat*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 14 Panna Marie s Ježíškem na klíně („*Sub tuum praesidium confugimus*”)

Autorem této nástěnné malby je Jan Kryštof Handke, který ji dokončil po Ferdinandu Nabothovi. Jde o druhou největší nástěnnou malbu. Nástěnná malba od Jana Kryštofa Handkeho se liší od všech předchozích maleb jak v pojetí kompozice, tak zpracováním a tematikou (obr. 67). Jediná podobnost s předchozími díly je v náznaku kvadrilobu v horní části malby, který je prací Ferdinanda Nabotha a Jan Kryštof Handke jej zakomponoval do své malby. Původní tvar však nedodržel, což je patrné v místě, kde oblaka v horní části Handkeho malby zasahují do štukového rámování malby *Regina Redempti* (Královna Vykoupení). Nástěnná malba na stranách dosahuje až k medailonům svaté Pavlíny (obr. 68) a svatého Floriána (obr. 69). Tyto medailony byly stejně jako malba *Regina Redempti* (Královna vykoupení) v době, kdy Handke pracoval na této nástěnné malbě, již hotové. Poprvé se zde objevuje motiv iluzivní architektury, který je v celé nástěnné malířské výzdobě kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově unikátní (obr. 70).¹⁸³ Handkeho malba je také jediná, která není rámována štukem, neobsahuje pásy s verši modlitby *Salve Regina* (Zdrávas Královno) a není zde představeno žádné milosrdenství. Všechna sedm tělesných milosrdenství a celou mariánskou modlitbu vyobrazil Ferdinand Naboth.

¹⁸³ Mičák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

V horní části Handkeho malby je vyobrazena v oblacích sedící Panna Marie s Kristem na klíně. Panna Marie je oděná v šatech s tradičními barvami. Jde o červené šaty a tmavě modrý plášť. Jde o typ Immaculaty – Panny Marie Neposkvrněného početí.¹⁸⁴ Jednou odhalenou nohou se dotýká zlatého srpku měsíce, má rozpuštěné vlasy a její hlava je opatřena devíti viditelnými hvězdami. Kristus je zahalen rouškou kolem pasu, naklání se z Mariina klína a drží její plášť. Panna Marie s Ježíškem rozvíjí modrý plášť do tvaru, který připomíná srpek měsíce (obr. 69). Nad Pannou Marií se nachází text „*Omnia traham ad me*” (Všechny k sobě přitahuji). Kolem Marie s dítětem je vyobrazeno celkem pět hlav putti, z nichž dvě po pravé straně nepůsobí hotovým dojmem. Je to z toho důvodu, že nejsou zpracované stejným barevným způsobem jako zbylé tři, ale může jít také o autorovo vyjádření celkové hloubky scény. Pod vyobrazením Panny Marie s dítětem se nacházejí tři hořící srdce se zelenými křídly. Může se jednat o Nejsvětější Srdce Ježíšovo, Neposkvrněné Srdce Panny Marie a Božské Srdce Boha Otce (obr. 71). Srdce mohou být interpretována i jako znamení lásky, tedy Panny Marie sesílá svou lásku pomocí tří srdcí putujícím.¹⁸⁵ V dolní části scény se nachází skupina prosebníků, z nichž nejvýznamnější pro tuto malbu je tehdejší rýmařovský děkan Ferdinand František Ratschker (obr. 72). Děkan je oděn ve zlaté kasuli, pravou ruku si tiskne k hrudi a levou má nataženou v prosebném gestu k Panně Marii. Po stranách děkana jsou vyobrazeny dvě mužské postavy, dle šatu i účesu jde pravděpodobně o duchovní hodnostáře.¹⁸⁶ Ve středu dolní části malby se nachází putto s modrým pláštěm, držící knihu s textem „*Sub tuum praesidium confugimus*” (Pod tvou ochranu se uchylujeme; obr. 73). Iluzivní architektura zde představuje barokní stavbu. Sloupy vyobrazené na této malbě svým vzhledem silně připomínají mramorové sloupy v kostele Navštívení Panny Marie (obr. 74). Je možné, že se jimi Handke při práci na malbě inspiroval, mohl však shodné sloupy namalovat i cíleně. V interiéru iluzivní architektury jsou

¹⁸⁴ Viz Royt (pozn. 125), s. 191.

¹⁸⁵ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 43.

¹⁸⁶ Ibidem, s. 43.

zřejmě korouhve, které byly užívány při poutích a následně byly umístěny v kostele.¹⁸⁷

Oba texty na této nástěnné malbě – „*Sub tuum praesidium confugimus*” (Pod tvou ochranu se uchylujeme; obr. 75) a „*Omnia traham ad me*” (Všechny k sobě přitahuji; obr. 76) – mohou představovat moment, kdy se prosebníci modlí k Panně Marii a děkují za ukončení morové epidemie. Kostel Navštívení Panny Marie byl postaven v průběhu morové epidemie a následně byl Panně Marii zasvěcen.

Nástěnnou malbu velmi poškodily praskliny a zetákající voda.¹⁸⁸ Praskliny odkryly vrstvu malby, která se původně nacházela pod nástěnnou malbou Jana Kryštofa Handkeho. Ve fotodokumentaci Františka Sysla jsou dvě fotografie, které zachycují tyto dvě vrstvy malby. Původní vrstva je připisována Ferdinandu Nabothovi. Jan Kryštof Handke následně překryl dílo Nabotha nástěnnou malbou Panny Marie s Ježíškem na klíně a třemi svatými srdci.¹⁸⁹ Praskliny na malbě byly rozsáhlé převážně v horní části malby. Dolní část poškodila plíseň a vykvetlé soli.¹⁹⁰ Z těchto důvodů bylo potřeba praskliny a škody způsobené plísní vytmelit.¹⁹¹

¹⁸⁷ Ibidem, s. 43.

¹⁸⁸ Viz Sysel (pozn. 72), s. 87–92.

¹⁸⁹ Ibidem, s. 87.

¹⁹⁰ Ibidem, s. 89.

¹⁹¹ Ibidem, s. 87–92.

Obr. 67 Jan Kryštof Handke, Panna Marie s Ježíškem na klíně, 1715, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

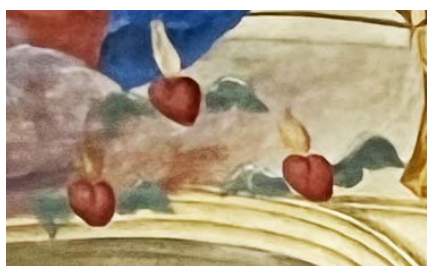
Obr. 68 Jan Kryštof Handke, nástěnná malba dosahuje k medailonu svaté Pavlíny, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 69 Jan Kryštof Handke, nástěnná malba dosahuje k medailonu svatého Floriána, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 70 Jan Kryštof Handke, Panna Marie s Ježíškem na klíně, 1715, detail nástěnné malby s Panny Marie Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 71 Jan Kryštof Handke, tři hořící srdce se zelenými křídly, 1715, detail nástěnné malby s Panny Marie Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 72 Jan Kryštof Handke, rýmařovský děkan Ferdinand Ratschker , 1715, detail nástěnné malby Panny Marie Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

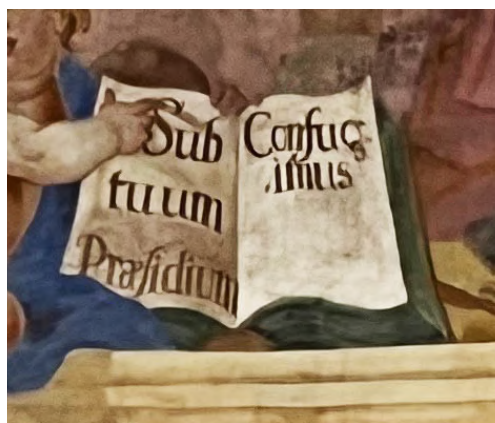
Obr. 73 Jan Kryštof Handke, putto držící knihu, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 74 Jan Kryštof Handke, sloupy, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 75 Jan Kryštof Handke, text „*Omnia traham ad me*”, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 76 Jan Kryštof Handke, kniha s textem „*Sub tuum praesidium congugitmus*”, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 15 Medailon svatého Floriána

Svatý Florián se narodil v římské provincii na území dnešního Rakouska. Florián z Lorchu byl římským vojákem, k němuž se váže legenda, že měl tajně pomáhat křesťanům pronásledovaným římským císařem Diokleciánem. Byl zajat a mučením nucen vzdát se pod hrozbou smrti křesťanské víry. Svatý Florián to odmítl a byl popraven. Kolem krku mu byl uvázan mlýnský kámen a byl svržen do řeky Enže.¹⁹² Ostatky svatého Floriána byly v 11. století převezeny do Říma. Na konci 12. století z iniciativy polského krále Kazimíra II. nechal jeho syn světcovy ostatky přenést do Krakova. Svatý Florián je patronem proti ohni,¹⁹³ což se vztahuje k legendě, že v mládí zachránil modlitbou hořící dům.¹⁹⁴ Jeho předchůdci byli až do 15. století svatá Agáta a svatý Vavřinec. Patronem proti požárům je svatý Florián také kvůli své smrti, jelikož byl svržen do řeky a oheň se hasí pomocí vody.¹⁹⁵

Medailon se svatým Floriánem je umístěn nad hlavním vchodem do kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově mezi malbou s Pannou Marií s Ježíškem na klíně a scénou Panny Marie navštěvující vězněné (obr. 77). Světec je vyobrazen jako mladý muž v římské zbroji s přilbicí s pery, jako římský voják sedící na růžových oblacích nad městem Rýmařovem. V jedné ruce drží bílý praporec s červeným křížem a druhou rukou vylévá vědro s vodou na město, které bylo zasaženo ohněm. Malba pravděpodobně odkazuje k požáru, který zasáhl Rýmařov roku 1668.¹⁹⁶ Na malbě se nacházejí tři identifikovatelné stavby, podle kterých lze jednoznačně určit, že jde o město Rýmařov. Je zde zachycena radnice, kostel svatého archanděla Michaela s farou i kostel Navštívení Panny Marie, který však

¹⁹² Otakar Aleš Kukla – Rudolf Kučera – Milan Buben, *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*, 2. rozšířené vydání, Praha 1995, s. 29.

¹⁹³ Friederike Werner, Florian von Lorch, in: Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 6, Crescentianus von Tunis bis Innocentia*, Rom 1990, s. 251.

¹⁹⁴ Viz Kukla – Kučera – Buben (pozn. 192), s. 30.

¹⁹⁵ Vera Schaubert – Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými, Heilige und Namenspatrone*, Kostelní Vydří 1994, s. 205.

¹⁹⁶ Viz Kuča (pozn. 14), s. 548.

v době požáru ještě nebyl postaven a na jehož místě se nacházela původní dřevěná kaple.¹⁹⁷ V dolní části je umístěn monogram s písmeny M. V. R. (obr. 78). Variace monogramů se objevují i na ostatních medailonech v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Jde o iniciály donátorů, kteří je u Ferdinanda Nabotha objednali.

Medailon byl poškozen plísní a solnými výkvěty. Na nástěnné malbě se také nacházela silná vrstva nečistot. Z těchto důvodů bylo na malbě provedeno čištění, vytmelení a retuše.¹⁹⁸

Obr. 77 Ferdinand Naboth, medailon svatého Floriána, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 78 Ferdinand Naboth, monogram M. V. R., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Floriána, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

¹⁹⁷ Viz Lašák (pozn. 23), s. 30.

¹⁹⁸ Viz Sysel (pozn. 72), s. 130–138.

7. 16 Medailon svaté Pavlíny

Svatá Pavlína Římská se narodila v Římě a v dětství byla posednuta zlým duchem, ale zázrakem se uzdravila. Poté se společně s rodiči nechala tajně pokřtít. V té době byli křesťané pronásledováni císařem Diokleciánem, což vedlo k tomu, že byla Pavlína i se svou matkou ukamenována.¹⁹⁹ Její ostatky byly objeveny v Římě 29. ledna roku 1622. Hned následujícího roku je papež Řehoř XV. věnoval jezuitům působícím v Olomouci, kde v té době řádil mor. Dne 8. října 1623 se konal průvod s ostatky svaté Pavlíny a morová epidemie zázrakem ustoupila.²⁰⁰

Medailon svaté Pavlíny je umístěn nad vchodem do kostela (stejně jako medailon svatého Floriána). Po jeho stranách se nachází malba s Pannou Marií nad kostnicí a malba s Pannou Marií s Ježíškem na klíně (obr. 79). Svata Pavlína je na medailonu zobrazena jako mladá klečící žena, modlící se na kamení. Vlasy má sepnuté a doplněné diadémem s perlami. Šaty okrové barvy s nabíranými rukávy a krajkou jsou dobové, kolem ramen má upnutý červený šátek s modrými pruhy a přes pravou ruku jí vlaje světle modrý závoj. Šatem i šperky se velmi podobá svaté Barboře na nástěnné malbě Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou. Vedle svaté Pavlíny je anděl ukazující na Pannu Marii s dítětem. Jejich zobrazení ikonograficky odpovídá typu Bohorodičky Glykofilúsy, který je charakteristický dotykem tváří mezi Pannou Marií a Kristem.²⁰¹ Marie má závoj a dvanáctícípou svatozář, z níž je však viditelných pouze sedm cípů. Je oděná v bílých šatech se světle modrým pláštěm. Kristus je zde pravděpodobně nahý, jelikož není patrný náznak jakéhokoliv oděvu. V pravé horní části malby jsou tmavá mračna, kdežto na zbytku scény jsou mračna růžová. Z tmavých mračen se vynořují dvě hlavy putti. Vedle svaté Pavlíny a anděla po jejím boku se nachází putto držící kámen. Stojí jednou nohou na lidské lebce, kolem které se točí had s jablkem v tlamě. Mezi atributy svaté Pavlíny patří i důtky a kropáč.²⁰² Pod jejími

¹⁹⁹ <https://www.ado.cz/arcidieceze/patroni-dieceze/svata-pavlina/>, vyhledáno 5. 4. 2024.

²⁰⁰ Mlčák, Mor, hlad, války (pozn. 52), s. 125.

²⁰¹ Viz Royt (pozn. 125), s. 202.

²⁰² Rudolf Pfleider, *Atributy světců*, 2. vyd., Praha 1998, s. 121.

koleny se nachází monogram z písmen M. F. N. (obr. 80), podle nichž se odhaduje, že tento medailon byl iniciativou samotného Ferdinanda Nabotha.²⁰³

Medailon svaté Barbory byl poškozen velmi podobně jako medailon svatého Floriána. Jednalo se o silnou vrtvu nečistot, drobné praskliny, plíseň a vykvetlé soli. Restaurátorské práce byly téměř totožné s předchozím medailonem. Jednalo se o očištění malby, vytmelení prasklin a retuše.²⁰⁴

Obr. 79 Ferdinand Naboth, medailon svaté Pavlíny, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 80 Ferdinand Naboth, monogram M. F. N., 1713–1714, detail nástěnné malby svaté Pavlíny, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

²⁰³ Viz Lašák (pozn. 23), s. 32.

²⁰⁴ Viz Sysel (pozn. 72), s. 124–129.

7. 17 Medailon svatého Karla Boromejského

Svatý Karel Boromejský byl arcibiskupem a kardinálem v Miláně v 16. století. Významný je také zakládáním nemocnic a ošetřováním nakažených morem během epidemie, která postihla Miláno v roce 1567. Nemocným po několik měsíců zajišťoval léky, jídlo a šaty, díky čemuž se stal jedním z morových patronů. Důležitá byla i jeho účast na Tridentském koncilu, která následně vedla k reformě klášterů. Karel Boromejský zemřel na horečku 3. listopadu 1584.²⁰⁵ Svatořečen byl roku 1610 římským papežem Pavlem V.²⁰⁶

Medailon je umístěn mezi výjevem s Pannou Marií navštěvující vězněné a malbou Panny Marie a nebeské zahrady (obr. 81). Svatý Karel Boromejský je zde zachycen při ošetřování nemocných morem. Je oděn v arcibiskupské kasuli, pod kterou je viditelné dlouhé bílé roucho. Ferdinand Naboth na tomto medailonu nedodrhuje tradiční vyobrazení obličeje svatého Karla Boromejského. Světec bývá zobrazen s typickým orlím nosem a přísnou tváří. Toto pojetí světcova obličeje vychází z dochované posmrtné masky, která je umístěna v klášteře kapucínů Porta Montforte v Miláně.²⁰⁷ Na Nabothově malbě má mnohem jemnější a vlídnější rysy, rozpuštěné dlouhé hnědé vlasy a nad nimi svatozář. V jedné ruce drží paténu, v druhé ruce eucharistii. U jeho nohou je skupina tří osob nakažených morem, kterým svatý Karel Boromejský podává eucharistii. V dolní části malby se nachází monogram I. F. R. (obr. 82), podle něhož se za objednavatele medailonu označuje Ioann Ferdinand Ratschke, možný příbuzný rýmařovského děkana Františka Ferdinanda Ratschkera.²⁰⁸

²⁰⁵ Viz Schaubert – Schindler (pozn. 195), s. 567–569.

²⁰⁶ Ibidem, s. 569.

²⁰⁷ Karel Smits, Karel Borromäus, in: Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 7, Innozenz bis Melchisedech*, Rom 1990, s. 273. – Viz Schaubert – Schindler (pozn. 195), s. 568.

²⁰⁸ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 352.

Tomáš Lašák označil za objednavatele medailonu rýmařovského děkana Ferdinanda Františka Ratschkera. – Viz Lašák (pozn. 23), s. 32.

Medailon poškodila plíseň, kterou způsobila zatékající voda a rozkvetlé soli.²⁰⁹ Ve fotodokumentaci Františka Sysla je zdokumentováno, že restaurovanou malbu (tvář svatého Karla Boromejského) znovu poškodila zatékající voda v zimě mezi lety 1959–1960.²¹⁰

Obr. 81 Ferdinand Naboth, medailon svatého Karla Boromejského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 82 Ferdinand Naboth, monogram I. F. R., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Karla Boromejského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 18 Medailon svatého Františka Xaverského

Svatý František Xaverský byl kněz, misionář a spoluzakladatel jezuitského řádu v 16. století. Roku 1541 se vydal po moři do Indie, kde křtil tamní obyvatele. V roce 1550 odcestoval do Japonska, kde založil křesťanské město. Nebylo mu zde však dovoleno setkat se s japonským císařem, a proto se následujícího roku opět objevil v Indii. Z indického města Goa roku 1552 odcestoval na ostrov

²⁰⁹ Viz Sysel (pozn. 72), s. 98–103.

²¹⁰ Ibidem, s. 101.

Sancián, odkud se chtěl dostat do Kantonu. Na tomto ostrově však 3. prosince 1552 zemřel. Posmrtně byl převezen zpět do indického Goa a pohřben. Jeho ruka byla roku 1615 přenesena do Říma. Blahoslaven byl papežem Pavlem V. v roce 1619 a za svatého byl prohlášen roku 1622 papežem Řehořem XV.²¹¹

Svatý František je vyobrazen na medailonu, který je umístěn mezi nástěnnou malbou Panny Marie nad kostnicí a malbou s Pannou Marií se svatou Annou a svatou Barborou (obr. 83). Světec je zde zachycen klečící v tmavém řádovém oděvu, na pravém rameni má mušli a kolem pasu uvázaný růženec. Jeho hlavu zdobí svatozář. Levou paži má nataženou před sebe, kdežto pravou si tiskne k hrudi. V této ruce drží své planoucí srdce, které je osvětleno bílou září vycházející z oblak, kde se nachází monogram IHS (obr. 84), zkratka jména Ježíš a odkaz na jezuitský řád.²¹² Svatého Františka Xaverského kolem ramen objímá anděl držící v jedné ruce lilii a v druhé žezlo. V pozadí jsou vyobrazeny dvě postavy tmavé pleti s perlovými náušnicemi a turbany s peřím. Pravděpodobně jde o Indů, což se váže ke světcovým misijním cestám. Před svatým Františkem se nacházejí dvě knihy. Jedna je položena na písku a na její pevné vazbě je mušle. O tuto knihu je opřena druhá, otevřená kniha. Atributem svatého Františka Xaverského je planoucí srdce a kříž. Světec bývá často vyobrazen při křtu nebo v doprovodu Indů.²¹³

Pod svatým Františkem se objevuje další monogram z písmen C. H. (obr. 85). Podle iniciál je možným donátorem medailonu Christian Hang.²¹⁴ Ten byl společně s Mathiasem Grosserem (jehož možný monogram se nachází na medailonu svatého Šebestiána) v roce 1716 zvolen do představitelstva města Rýmařova.²¹⁵ Zajímavé je, že tvář svatého Františka Xaverského odpovídá

²¹¹ Viz Schauber – Schindler (pozn. 195), s. 623.

²¹² Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*. Bd. 2, *Allgemeine Ikonographie* Laban-Ruth, Rom 1990, s. 337.

²¹³ Viz Schauber – Schindler (pozn. 195), s. 623.

²¹⁴ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 352.

²¹⁵ Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 44.

tradičnímu vyobrazení svatého Karla Boromejského,²¹⁶ má tedy ostré rysy a orlí nos. Tento medailon je jediný v celém kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově, který obsahuje dva monogramy.

Medailon svatého Františka Xaverského byl značně poškozen vrstvou plísně a rozkvetlých solí spolu s prasklinami v horní části malby.²¹⁷

Obr. 83 Ferdinand Naboth, medailon svatého Františka Xaverského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 84 Ferdinand Naboth, monogram IHS, 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Františka Xaverského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 85 Ferdinand Naboth, monogram C. H., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Františka Xaverského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

²¹⁶ Miloslav Marek, *Kaple V Lipkách*, Rýmařov 2010, s. 51.

²¹⁷ Viz Sysel (pozn. 72), s. 121–123.

7. 19 Medailon svatého Rocha

Svatý Roch byl poutníkem na konci 13. a počátku 14. století. Pocházel z francouzského města Montpellier. Po smrti rodičů rozdal rodinný majetek chudým a vydal se na pouť do Říma, aby se staral o nakažené morem. Následně však sám onemocněl. Ke světcí se váže legenda, že po nakažení morem odešel do ústraní, kde o něj pečoval anděl a pes, který mu přinášel jídlo (chléb).²¹⁸ Světec se zázrakem uzdravil a vrátil se do Francie. Tam jej však považovali za špeha a uvrhli do žaláře, kde následně zemřel.²¹⁹ Mezi atributy svatého Rocha patří pes, hůl, klobouk, chléb a šat poutníka.²²⁰

Medailon svatého Rocha se nachází mezi malbou s Pannou Marií navštěvující vězněné a nástěnnou malbou s Pannou Marií u pramene života (obr. 86). Svátý Roch je vyobrazen jako klečící poutník oděný v zeleném přepásaném šatu s hnědým pláštěm. Přes ramena má uvázanou kutnu, na které jsou umístěny dvě mušle. Světec má delší hnědé vlasy i vousy a starší tvář. Jednu ruku natahuje před sebe a druhou si tiskne k hrudi. Na odhaleném stehně svatého Rocha se nachází morový vřed, což je pro vyobrazení tohoto světce typické. Před světcem jsou umístěny jeho atributy. Jde o poutnickou hůl, klobouk a hlavu psa. Pod svatým Rochem se nachází monogram z písmen F. F. K. (obr. 87).

Medailon svatého Rocha poškodila plíseň, rozkvetlé soli a praskliny.²²¹

²¹⁸ Viz Remešová (pozn. 158), s. 50.

²¹⁹ Marek, Kaple V Lipkách (pozn. 216), s. 52.

²²⁰ Klaus Welker, Rochus (Roch), in: Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 8, Meletius bis Zweiundvierzig Martyrer, Register*, Rom 1990, s. 275–278.

²²¹ Viz Sysel (pozn. 72), s. 104–107.

Obr. 86 Ferdinand Naboth, medailon svatého Rocha, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 87 Ferdinand Naboth, monogram F. F. K., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Rocha, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 20 Medailon svatého Šebestiána

Svatý Šebestián se narodil ve 3. století v Miláně a byl vojákem za vlády císaře Carina. Svatý Šebestián stejně jako svatý Florián pomáhal lidem, kteří uznávali křesťanskou víru.²²² Po smrti Carina se stal císařem Dioklecián, který nechal Šebestiána přivázat ke stromu, kde po něm vojáci stříleli šípy. Jeho tělo našla vdova Irena a chtěla jej pohřbít. Svatý Šebestián však nebyl mrtev a díky péči, kterou mu Irena poskytla, se uzdravil. Následně měl osočit Diokleciána za zločiny spáchané vůči křesťanům, což vedlo k tomu, že byl zatčen a ubit k smrti pravděpodobně 20. ledna roku 288.²²³ Svatý Šebestián je morovým patronem od roku 680. V té době sužoval Řím mor, který ustal v momentě, kdy se ve městě konalo procesí se světcovými ostatky.²²⁴

²²² Viz Schauber – Schindler (pozn. 195), s. 27.

²²³ Ibidem, s. 28.

²²⁴ Ibidem, s. 28.

Medailon svatého Šebestiána (obr. 88) je umístěn mezi malbou s Pannou Marií, svatou Annou a svatou Barborou a scénou s Pannou Marií předávající roucho světcům. Na medailonu je svatý Šebestián vyobrazen přivázaný provazem ke stromu a probodnut pěti šípy. Dva má zabodnuté v hrudi a jeden v paži, kterou má připoutanou ke stromu. Další šíp má zabodnutý ve stehně a poslední pod kolenem. Z ran stéká krev po světcově těle. Šebestián je oděn pouze v bederní roušce a kolem volné paže má omotaný provaz. Je vyobrazen jako mladý muž s krátkými hnědými vlasy, hlavu má zakloněnou a dívá se na anděla, který stojí za světcovými zády a sklání nad ním hlavu. Anděl svou tváří, vlasy i šaty připomíná ženu, což může být Irena Římská, neboť ta bývá po boku světce často zachycována. Možnost, že jde o Irenu Římskou, však vyvracejí křídla postavy, tudíž se s jistotou jedná o anděla. V horní části malby se nachází letící putto obklopený září a držící palmový list a věnec z listů. Mezi atributy světce patří šípy a pouta ve formě provazu či řetězu. Také bývá často zobrazen jako mladý Říman.²²⁵ Pod svatým Šebestiánem se nachází monogram M. G. (obr. 89). Je pravděpodobné, že donátorem medailonu mohl být Mathias Grosser.²²⁶

Medailon svatého Šebestiána poškodily praskliny, plíseň a rozkvetlé soli.²²⁷ Největší prasklina se nacházela v dolní části malby.²²⁸

²²⁵ Peter Assion, Sebastian, in: Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 8, Meletius bis Zweiundvierzig Martyrer, Register*, Rom 1990, Rom 1990, s. 318–324.

²²⁶ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 352.

²²⁷ Viz Sysel (pozn. 72), s. 113–120.

²²⁸ Ibidem, s. 116.

Obr. 88 Ferdinand Naboth, medailon svatého Šebestiána, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 89 Ferdinand Naboth, monogram M. G., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Šebestiána, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

7. 21 Medailon archanděla Michaela

Archanděl Michael je vůdcem nebeského vojska a ochráncem vůči zlu. Dále je patronem katolické církve, vojáků, malířů i dalších.²²⁹ V kapli je vyobrazen také z toho důvodu, že je patronem města Rýmařov a je mu zasvěcen i zdejší farní kostel.²³⁰

Medailon je umístěn po pravé straně hlavního oltáře mezi nástěnnou malbou s Pannou Marií sesílající hostie a Pannou Marií u pramene života (obr. 90). Archanděl Michael je znázorněn jako římský voják sedící na oblacích a je oděn ve zbroji a v modrém plášti. Na hlavě má přilbici s pery. V jedné ruce třímá ohnivý

²²⁹ Viz Schauber – Schindler (pozn. 195), s. 505.

²³⁰ Viz Lašák (pozn. 23), s. 30.

meč a v druhé drží štít se znakem kříže. Shlízí dolů na lidskou kostru. Postavení archanděla Michaela a jeho držení ohnivého meče evokuje, že míří právě na tuto kostru. Ta může představovat zlo, proti němuž archanděl bojuje. Mezi atributy archanděla Michaela patří ohnivý meč, kopí a váhy, někdy bývá vyobrazen stojící nad apokalyptickým drakem, kterého lze také označit za jeho atribut.²³¹ V dolní části medailonu pod lidskou kostrou se nachází monogram G. W. N. (obr. 91).

Medailon archanděla Michaela byl zanesen nečistotami a zplodinami. Malbu taktéž poškodily praskliny, plíseň a vykvetlé soli.²³²

Obr. 90 Ferdinand Naboth, medailon archanděla Michaela, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 91 Ferdinand Naboth, monogram G. W. N., 1713–1714, detail nástěnné malby archanděla Michaela, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

²³¹ Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Engelbert Kirschbaum et al. (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie. Bd. 3, Allgemeine Ikonographie Laban-Ruth*, Rom 1994, s. 257.

²³² Viz Sysel (pozn. 72), s. 108–109.

7. 22 Medailon svatého Hilaria Římského

Medailon svatého Hilaria Římského byl donedávna označen za medailon svatého Hilaria z Poitiers. Toto tvrzení bylo vyvráceno ve výzkumu Petra Balcárka, který došel k závěru, že jde o Hilaria Římského. V rámci kostela Navštívení Panny Marie v Rýmařově i okolí je svatý Hilarius Římský významný především pro janovické panství. Světcova úcta v Rýmařově a okolí vzrostla v období morových epidemií.²³³ Hraběnka Marie Alžběta Dietrichsteinová požádala o přenesení světcových ostatků. První žádost podala roku 1675, dokument obsahující tyto informace se však nedochoval. Na rýmařovské faře se měl přitom nacházet ještě v 19. století. Žádost hraběnky podpořil kardinál Leopold Karl von Kollonitsch, což je patrné z dopisu, kde požádal o přenesení skutečných a neporušených ostatků svatého Hilaria z Říma. Světcovy ostatky byly následně uschovány na hraběncině panství v Janovicích.²³⁴ Hraběnka poté podala žádost o uložení ostatků do relikviáře rýmařovského farního kostela. Tuto žádost schválil biskup Karel II., hrabě z Lichtensteinu-Castellcora.²³⁵

Ke svatému Hilariovi Římskému se váže pověst, že se narodil v Janovicích v období po bitvě mezi Římany a Markomany.²³⁶ Tuto teorii však není možné potvrdit ani zcela vyvrátit. Petr Balcárek tvrdí: „*S největší pravděpodobností je však sv. Hilarius Římský z Römerstadtu místní světec z římského období, který byl objeven v katakombách na sklonku 17. století.*”²³⁷

Medailon je umístěn po levé straně hlavního oltáře mezi malbou s Pannou Marií sesílající hostie a malbou Panny Marie předávající roucho světcům. Svatý Hilarius (obr. 92) je vyobrazen jako mladý muž v římském šatu s červeným pláštěm a vavřínovým věncem. Jednu ruku si tiskne k hrudi a v druhé drží palmovou ratolest. Svatý Hilarius sedí na relikviáři, jež drží dva putti. V horní

²³³ Balcárek, Patron Rýmařova (pozn. 27), s. 5.

²³⁴ Ibidem, s. 4.

²³⁵ Ibidem, s. 4.

²³⁶ Ibidem, s. 3.

²³⁷ Ibidem, s. 7.

části je lidská lebka a uvnitř jsou pravděpodobně vyobrazeny světcovy ostatky, jelikož je možné uvnitř spatřit kosti. Pod relikviářem se nachází monogram T. I. M. (obr. 93).

Medailon svatého Hilaria Římského byl stejně jako předchozí medailony poškozen prasklinami, plísní a vykvetlou solí. Jedná se však o nejméně poškozenou nástěnou malbu z cyklu medailonů.²³⁸

Obr. 92 Ferdinand Naboth, medailon svatého Hilaria Římského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 93 Ferdinand Naboth, monogram T. I. M., 1713–1714, detail nástěnné malby svatého Hilaria Římského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

²³⁸ Viz Sysel (pozn. 72), s. 110–112.

7. 23 Cyklus nástěnných maleb ze života Krista a Panny Marie

Cyklus osmi nástěnných maleb umístěných nad tribunou líčí momenty ze života Ježíše Krista a Panny Marie. Jde o scény Navštívení Panny Marie (obr. 94), Narození Krista (obr. 95), Obětování v chrámu (obr. 96), Dvanáctiletý Ježíš v chrámu (obr. 97), Zmrtvýchvstání Krista (obr. 98), Nanebevstoupení Krista (obr. 99), Soslání Ducha svatého (obr. 100) a Nanebevzetí Panny Marie (obr. 101).²³⁹ Malby jsou obdélné a rámované štukem. Cyklus začíná scénou Navštívení Panny Marie, která se nachází po levé straně varhan, a pokračuje po celém obvodu klenby. Nástěnná malba s námětem Nanebevzetí Panny Marie po pravé straně varhan cyklus zakončuje.

Cyklus nástěnných maleb byl připisován Handkemu dle signatury (JCH Fecit) nacházející se na malbě Dvanáctiletého Ježíše v chrámu (obr. 102), kde se měl taktéž nacházet jeho autoportrét (obr. 103). Handkeho možné autorství těchto nástěnných maleb se objevilo v jeho biografii z roku 1911 od Richarda Foerstera,²⁴⁰ jenže tyto malby jsou mnohem mladší než Handkeho zdejší práce – odhadují se na přelom 18. a 19. století.²⁴¹ Nástěnné malby s výjevy ze života Krista a Panny Marie se technikou, barevností, stylem, ale ani kvalitou nemohou vyrovnat s Handkeho doloženou nástěnnou malbou v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově. V Handkeho vlastní autobiografii se žádné zmínky o zhotovení tohoto cyklu maleb nenacházejí. Jejich autorství stále nebylo objasněno. S jistotou nejde o práce Jana Kryštofa Handkeho, ale setkáváme se zde s nástěnnou výmalbou od neznámého malíře a falešným a dodatečným signováním.

Cyklus nástěnných maleb ze života Krista a Panny Marie byl v průběhu let zanasen nečistotami a splodinami, což vedlo k očištění maleb a drobným restaurátorským pracím.²⁴²

²³⁹ Mičák, Fresky Ferdinanda Nabotha (pozn. 32), s. 44.

²⁴⁰ Ibidem, s. 44.

²⁴¹ Viz Lašák (pozn. 23), s. 33.

²⁴² Viz Sysel (pozn. 72), s. 139–162.

Obr. 94 Navštívení Panny Marie, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 95 Narození Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 96 Obětování Krista v chrámu, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 97 Dvanáctiletý Ježíš v chrámu, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 98 Zmrtvýchvstání Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 99 Nanebevstoupení Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

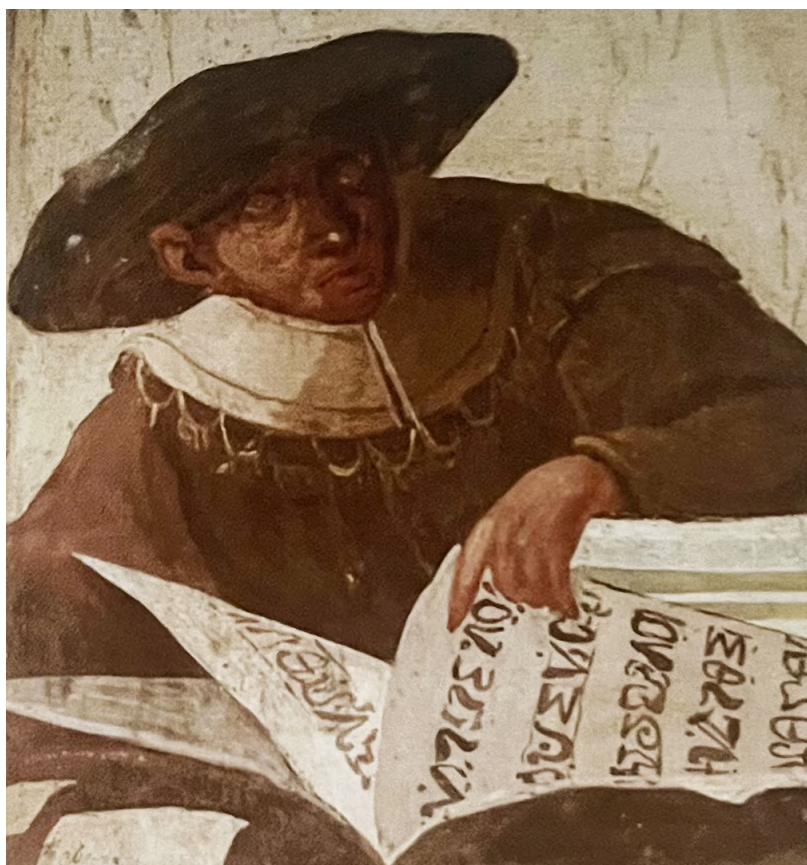
Obr. 100 Seslání Ducha Svatého, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 101 Nanebevzetí Panny Marie, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 102 Monogram JCH Fecit, přelom 18. a 19. století, detail nástěnné malby Dvanáctiletého Ježíše v chrámu, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

Obr. 103 Údajný autoportrét Jana Kryštofa Handkeho, přelom 18. a 19. století, detail nástěnné malby Dvanáctiletého Ježíše v chrámu, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově

8. Význam nástěnné malířské výzdoby

Tematika nástěnných maleb v kostele Navštívení Panny Marie byla silně ovlivněna morovými epidemiemi na Moravě, vzrůstající úctou k Panně Marii i k morovým patronům a řadou pohrom, které město zasáhly, zejména několika požáry. V důsledku zmiňovaných epidemií byly v okolí kostela vyhloubeny morové jámy. Kostel plní memoriální i funerální funkci, jelikož se zde nachází hrob děkana Ferdinanda Františka Ratschkera a náhrobní desky významných rýmařovských osobností. Jan Kryštof Handke ve své autobiografii napsal, že ostatky jeho otce měly být uloženy do hrobky v rondelu v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Doposud však není zcela jasné, kde přesně se v kostele ostatky Christopa Handkeho nacházejí.²⁴³

Modlitba *Salve Regina* (Zdrávas Královno) byla velmi oblíbenou tematikou pro výzdobu sakrálních barokních staveb. V kontextu rýmařovského kostela vypráví mariánský cyklus nástěnných maleb příběh nejen Panny Marie, ale i samotného města a jeho obyvatel. To je možno vidět například na nástěnné malbě od Jana Kryštofa Handkeho, kde se děkan Ratschker a další modlí či děkují Panně Marii za ukončení morové epidemie.

Na medailonu svatého Floriána je vyobrazen Rýmařov zasažený požárem, jež hasí sám světec. Mezi plameny je možné identifikovat radnici, kostel svatého archanděla Michaela a kostel Navštívení Panny Marie. Medailon svatého Floriána tedy vypráví o tragických požárech, které několikrát ničivě zasáhly město a jeho obyvatele. Medailon vyobrazující svatého Hilaria Římského má pro Rýmařovsko a okolí význam v souvislosti s dovezením světcových ostatků z Říma, o což se zasloužily zdejší významné osobnosti. Světec je mimo jiné spjat s morovými epidemiemi, během kterých v okolí razantně vzrostla jeho úcta.

Nástěnné malby taktéž představují sedm tělesných milosrdenství. Ta mohou být interpretována jako návod pro dosažení nebeského království po smrti jedince, který tyto skutky ve svém životě splnil. Člověk, který se jimi neřídil, nemůže vstoupit do nebeského království a čeká jej peklo. Se sedmi tělesnými

²⁴³ Karel, Rýmařov v dějinách (pozn. 19), s. 350–354.

milosrdenstvími se v Matoušově evangeliu ztotožňuje i sám Ježíš Kristus,²⁴⁴ a jde tedy příkladem. V kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově jsou však jednotlivá tělesná milosrdenství spojena s Pannou Marií, a nikoli s Kristem. To odpovídá kontextu doby, v níž byla malířská výzdoba zhotovena, a zároveň propojení s mariánskou modlitbou *Salve Regina* (Zdrávas Královno), která je hlavním tématem nástěnných maleb.

Mariánské koruny vyobrazené v trojlístech a mariánská ikonografie představují panenskou čistotu, početí a lásku Panny Marie, stejně jako znovuzrození a korunovaci.

Celkový význam nástěnné malířské výzdoby v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově lze shrnout jako vyjádření úcty k Panně Marii coby ochránitelky před morovými epidemiemi, živelními pohromami a válkou, ale i jako výraz vděčnosti za ukončení moru.

²⁴⁴ Mt 25,34–46. Alexandr Flek – Jiří Hedánek – Pavel Hoffman – Zdeněk Sýkora, *Bible: překlad 21. století*, Praha 2009, s. 1288.

9. Závěr

Kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově přesahuje regionální úroveň jak architekturou, tak malířskou výzdobou. Z tohoto důvodu je hlavním tématem mé bakalářské práce důkladný ikonografický popis malířské výzdoby (mariánského cyklu modlitby *Salve Regina*, trojlistů s korunami a medailonů světců). Přestože již byla malířské výzdobě klenby kostela věnována pozornost, nešlo vždy o detailní ikonografický popis jednotlivých nástěnných maleb a stále se setkáváme s nesrovnalostmi v popisech scén, jak je zmíněno výše (například zaměnění putta za malého Ježíše Krista). Proto jsem se v bakalářské práci věnovala mariánskému cyklu a podrobnému ikonografickému popisu tak, aby bylo možné na jednotlivých malbách identifikovat konkrétní postavy i význam scény.

Vlastním výzkumem jsem došla k závěru, že původní označení putta jako Ježíše Krista na nástěnné malbě Panny Marie navštěvující vězněné je mylné a jde o postavu putta. Podobný případ se objevil i na nástěnné malbě Panny Marie nad kostnicí. Zde bylo dítě označeno za malého Krista, toto vyobrazení dítěte však nenese jakékoliv atributy, které by na Ježíše Krista odkazovaly. Na nástěnné malbě Panny Marie předávající roucha světcům byl svatý Norbert zaměněn za ženskou řeholnici, což vyvrací zachycení světcových atributů. Identifikace svatého Norberta byla taktéž potvrzena v bakalářské práci Adély Mackové. Identifikaci potvrdilo i světcovo mariánské zjevení. Ikonografický popis jednotlivých polí také vedl k objasnění významu čtyř korun. Důkladný ikonografický rozbor prokázal, že mariánská modlitba *Salve Regina* (Zdrávas Královno) je zde doplněna sedmi skutky milosrdenství. Na tělesná milosrdenství zde odkazují nejen latinské nápisové pásy, ale i samotné výjevy na jednotlivých nástěnných malbách.

Nadále však zůstává neurčeno, kdo je autorem nástěnných maleb s výjevy ze života Krista a Panny Marie, proč byly dodatečně a falešně signovány. Tím se otevírá prostor pro další bádání a příležitost k detailnímu popisu jednotlivých scén tohoto cyklu. Dále stále není jasné, kdo byl dárce medailonu svatého Floriána s monogramem M. V. R., medailonu svatého Rocha s monogramem F. F. K.,

medailonu archanděla Michaela, kde se nachází monogram G. W. N., a medailonu svatého Hilaria Římského, kde je vepsán monogram T. I. M.

Nástěnné malby byly restaurovány mezi lety 1959–1961, tudíž je důležité se zamyslet nad tím, zda se díváme na původní malby z let 1713–1715. Například na malbě vyobrazující Korunovaci Panny Marie (*Salve Regina*) je Matka Boží zobrazena s korunou i svatozáří. Ve fotodokumentaci Františka Sysla je na fotografiích tvář i okolí hlavy Panna Marie výrazně poškozeno právě v místě, kde by se měla koruna nacházet. Na následujících fotografiích v dokumentaci je Panna Marie vyobrazena bez koruny, ale pouze se svatozáří. Je tedy pravděpodobné, že koruna byla domalována později. Část nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie byla ve velmi špatném stavu a prakticky se nedochovala.

Hlavním cílem mé diplomové práce byl důkladný ikonografický popis mariánského cyklu, který byl detailně proveden a prokázal nejasnosti v dřívějších výzkumech i publikacích. V průběhu výzkumu došlo k vyvrácení těchto nesrovnalostí a následné identifikaci, která byla podložena ikonografickou analýzou. Důkladný rozbor byl rovněž věnován tématu sedmi tělesných milosrdenství.

10. Seznam použitých pramenů a literatury

10. 1 Literatura

Petr Balcárek, Několik poznámek k architektuře a klenebnímu završení tzv. kaple V Lipkách v Rýmařově, in: *Sborník bruntálského muzea*, Bruntál 2019, s. 83–107.

Petr Balcárek, Patron Rýmařova sv. Hilarius Římský, in: *Sborník bruntálského muzea*, Bruntál 2023, s. 3–7.

Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie. Bd. 2, Allgemeine Ikonographie Laban-Ruth*, Rom 1990.

Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie. Bd. 3, Allgemeine Ikonographie Laban-Ruth*, Rom 1994.

Günter Bandmann – Wolfgang Braunfels – Wilhelm Mrazek – Alfred Schmid – Hugo Schnell – Johannes Kollwitz – Engelbert Kirschbaum (edd.), *Lexikon der christlichen Ikonographie. Bd. 4, Allgemeine Ikonographie Saba, Königin von – Zypresse Nachträge*, Rom 1994.

Remigius Bäumer – Leo Scheffczyk (edd.), *Marienlexikon*, St. Ottilien 1991.

Udo Becker, *Slovník symbolů*, Praha 2002.

Felix Becker – Ulrich Thieme – Fred. C. Willis (edd.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band. 15, Leipzig 1999 (dotisk).

Felix Becker – Ulrich Thieme – Hans Vollmer (ed.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. 25, Leipzig 1999 (dotisk).

Karl Berger, *Geschichte der Stadt Römerstadt*, Brünn 1909.

Richard Biegel – Lubomír Konečný – Michaela Ottová – Roman Prahel, *Ikonografie, témata, motivy, interpretace: kniha k poctě Jana Royta*, Praha 2016.

- Franz Brixel – Vincenz Brixel, *Horská kronika: Gebirgs-Chronik*, Rýmařov 2018.
- Oldřich Jan Blažiček – Jiří Kropáček, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991.
- Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 6, Crescentianus von Tunis bis Innocentia*, Rom 1990.
- Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 7, Innozenz bis Melchisedech*, Rom 1990.
- Wolfgang Braunfels (ed.) – Engelbert Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie: Ikonographie der Heiligen. Bd. 8, Meletius bis Zweiundvierzig Martyrer, Register*, Rom 1990.
- Ladislav Daniel, Evropská malířská centra a barokní Olomouc, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (ed.), *Olomoucké baroko 3, výtvarná kultura let 1620–1780, Historie a kultura*, Olomouc 2011, s. 107–133.
- Wilhelm Höllner – Heinrich Adam – Josef Heckel – Hermann Gabriel (edd.), *Der politische Bezirk Römerstadt: ein Beitrag zur Heimatkunde*, Römerstadt 1985.
- Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění A–M*, Praha 1995.
- Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění N–Ž*, Praha 1995.
- Jiří Karel, Marie Arnoštka, stavitel Hössler a jiní, *Rýmařovský horizont* 7, 2005, č. 2, s. 14.
- Jiří Karel, Několik slov o autorovi většiny fresek v kapli Navštívení Panny Marie, *Rýmařovský horizont* 10, 2008, č. 10, s. 21–22.
- Jiří Karel, Rýmařovská kaple Navštívení Panny Marie, in: *X. svatováclavské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Sborník referátů. Historický seminář na téma Jesenicko v kontextu vývoje slezské a moravské architektury / Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka*, 2010, č. 10, s. 133–138.
- Jiří Karel, *Rýmařov v dějinách*, Rýmařov 2021, s. 344–370.

Andrzej Kozieł, Jan Kryštof Handke (1694–1774), Hlohov a Gorzupia Dolna, *Opuscula historiae artium*, 60, 2011, č. 2, s. 126–133.

Jan Krampl, *Olomoucký malíř Jan Kryštof Handke (1696–1774)*, Olomouc 1982, s. 83–120.

Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů, Morava v době baroka 1670–1740*, Brno 2003.

Ivo Krsek, Malířství, in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 445–563.

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2000, s. 542–550.

Otakar Aleš Kukla – Rudolf Kučera – Milan Buben, *Svatí spojují národy: portréty evropských světců, 2. rozšířené vydání*. Praha 1995.

Tomáš Lašák, *Kostel Navštívení Panny Marie – „Kaple V Lipkách“*, Rýmařov 2020, s. 4–46.

Martin Mádl, Kostel Navštívení Panny Marie, Katalog nástěnných maleb, in: Martin Mádl (ed.), *Tencalla II, Katalog nástěnných maleb Carpofoara a Giacoma Tencally na Moravě a v Čechách*, Praha 2012–2013, s. 241–373, kat. č. 4.

Miloslav Marek, *Kaple V Lipkách*, Rýmařov 2010.

Miloslav Marek, *Stopy víry v krajině Rýmařovska objektivem Miloslava Marka*, Rýmařov 2017.

Leoš Mlčák, Zaniklý barokní mariánský sloup a stavba kaple v Týnečku u Olomouce. Příspěvek k dílu Davida Zürna a Ferdinanda Nabotha, in: *Okresní archiv v Olomouci*, Olomouc 1991, 1992, s. 219–225.

Leoš Mlčák, *Jan Kryštof Handke, vlastní životopis 1694–1774*, Olomouc 1994.

Leoš Mlčák, Fresky Ferdinanda Nabotha v kapli „V lipkách“ u Rýmařova, *Střední Morava* 1, 1995, č. 1, s. 41–49.

Leoš Mlčák, Nástěnné malířství baroka v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Výtvarná kultura let 1620–1780*, Olomouc 2010, s. 237–250.

Leoš Mlčák, Olomoucká mytologie, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Proměny ambicí jednoho města*, Olomouc 2010, s. 99–106.

Leoš Mlčák, Mor, hlad, války a živelné pohromy v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 2, Proměny ambicí jednoho města*, Olomouc 2010, s. 125–135.

Leoš Mlčák, K dílům barokních malířů Jana Kryštofa Handkeho (1694–1774), Petra Hocheckera (1696–1748), Josefa Ignáce Sadlera (1725–1767), Josefa Františka Wickarta (1691–1729) a Ferdinanda Nabotha (asi 1664–1714), in: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci / Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci*, 2020, č. 320, s. 107–121.

Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (edd.), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017.

Rudolf Pfleider, *Atributy světců*, 2. vyd., Praha 1998.

Věra Remešová, *Ikonografie a atributy svatých*, Praha 1991.

Cesare Ripa, *Ikonologie*, Praha 2019.

Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2006.

Vera Schauber – Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými, Heilige und Namenspatrone*, Kostelní Vydří 1994.

Adam Sekanina, K sochařské výzdobě rýmařovské kaple „V lipkách“, *Střední Morava* 38, 2014, s. 35–42.

Miloš Stehlík, Sochařské dílny a městské cechy, in: Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů: Morava v době baroka 1670–1790* (kat. výst.), Brno – Rennes 2003, s. 161–184, č. kat. 62.

Milan Togner, *Jan Kryštof Handke 1694–1774. Malířské dílo*, Olomouc 1994, s. 7–79.

Milan Togner, Malíři první poloviny 18. století v Olomouci, in: Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů: Morava v době baroka 1670–1790* (kat. výst.), Brno – Rennes 2003, s. 185–200, č. kat. 62.

Milan Togner, Jan Kryštof Handke, in: Martina Kostelníčková (ed.), *Olomoucká obrazárna III. Středoevropské malířství 16.–18. století z olomouckých sbírek*, Olomouc 2008, s. 66–81.

Milan Togner, Barokní malířství v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko 3, Výtvarná kultura let 1620–1780*, Olomouc 2010, s. 213–227.

Milan Togner, *Malířství 17. století na Moravě*, Olomouc 2010.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, 3. značně rozš. vyd., Ostrava 1993.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, 4. značně rozš. vyd., Ostrava 1993.

Franz Tutsch, *Römerstadt und das Römerstädter Ländchen*, Gödel 1964.

Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, Abt.: Olmützer Erzdiocese, Bd. 4*, Brünn 1862.

10. 2 Nепublikované zdroje

František Sysel, Jan Kryštof Handke, Rýmařov, malby v interiéru kostela „Pod Lipkami“: Fotodokumentace restaurátorských prací provedených v r. 1959–1961. Kroměříž 1960. Nепublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Ostravě.

Kronika farnosti Rýmařov, Rýmařov 1972–1992, s. 208–237. Nепublikováno, uloženo na farnosti kostela sv. archanděla Michaela v Rýmařově.

10. 3 Diplomové a bakalářské práce

Tomáš Kravčík, *Ak. mal. František Sysel (1927–2013). Restaurátor* (diplomová práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2014.

Adéla Macková, *Dějiny a výzdoba filiálního kostela Navštívení Panny Marie „V Lipkách“* (bakalářská práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2021.

10. 4 Internetové zdroje

Kaple V Lipkách, <https://www.muzeumrymarov.cz/kaple-v-lipkach>, vyhledáno 16. 2. 2022.

Modlitba Salve Regina, <http://www.farnost-vlachovo-brezi.cz/cs/modlitby/zdravas-kralovno-salve-regina/>, vyhledáno 19. 9. 2023.

Sedmero tělesných milosrdenství, https://kc.biskupstvi.cz/storage/f/Milosrdenstvi/Skutky_milosrdenstvi.pdf, vyhledáno 19. 9. 2023.

Svatá Pavlína, <https://www.ado.cz/arcidieceze/patroni-dieceze/svata-pavlina/>, vyhledáno 5. 4. 2024.

11. Seznam obrazových příloh v textu

1. Rýmařov, kostel Navštívení Panny Marie, 1716. Foto: Kristýna Skálová
2. Rýmařov, půdorys kostela Navštívení Panny Marie. Zdroj: Petr Balcárek, Několik poznámek k architektuře a klenebnímu završení tzv. kaple V Lipkách v Rýmařově, in: *Sborník bruntálského muzea*, Bruntál 2019, s. 103.
3. Rýmařov, hlavní vstup kostela, 1716, západní strana, kostel Navštívení Panny Marie. Foto: Kristýna Skálová
4. Rýmařov, vegetabilní dekor a rodový znak Dietrichsteinů a Harrachů, 1721, pískovcový portál, kostel Navštívení Panny Marie, západní strana kostela. Foto: Kristýna Skálová
5. Rýmařov, fasáda kostela poškozená ocelovými lany, kostel Navštívení Panny Marie, západní strana kostela. Foto: Kristýna Skálová
6. Rýmařov, schéma nástěnných maleb, kostel Navštívení Panny Marie. Zdroj: Leoš Mičák, Fresky Ferdinanda Nabotha v kapli „V lipkách“ u Rýmařova, in: *Střední Morava* 1, 1995, č. 1, s. 47.
7. Ferdinand Naboth, Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
8. Ferdinand Naboth, Bůh Otec, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
9. Ferdinand Naboth, Ježíš Kristus, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
10. Ferdinand Naboth, korunovace Panny Marie, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

11. Ferdinand Naboth, trojice putti držící nápisovou pásku, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
12. Ferdinand Naboth, putto držící lilie, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
13. Ferdinand Naboth, dvojice putti nesoucí koruny, 1713–1714, detail nástěnné malby Korunovace Panny Marie Nejsvětější Trojicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
14. Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
15. Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
16. Ferdinand Naboth, pendentiv vyobrazující trojici andělů hrajících na hudební nástroje, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
17. Ferdinand Naboth, pendentiv s trojicí putti a textem „*Salve Regina*”, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
18. Ferdinand Naboth, mariánská koruna z plamenů, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
19. Ferdinand Naboth, mariánská koruna z hvězd, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
20. Ferdinand Naboth, mariánská koruna z mušlí, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
21. Ferdinand Naboth, mariánská koruna zdobená věnci s květy, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

- 22.Ferdinand Naboth, Panna Marie sesílající hostie, horní část, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 23.Ferdinand Naboth, Panna Marie sesílající hostie, dolní část, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 24.Ferdinand Naboth, putto s nápisovou páskou „*Mater Misericordiae*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 25.Ferdinand Naboth, Panna Marie sesílající hostie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 26.Ferdinand Naboth, Panna Marie postavy klečícího staršího muže a ženy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 27.Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Esurientibus escam*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie sesílající hostie, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 28.Ferdinand Naboth, Panna Marie u pramene života, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 29.Ferdinand Naboth, Kristovy rány, ze kterých vytéká pramen života, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 30.Ferdinand Naboth, putto nesoucí nápisovou pásku, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 31.Ferdinand Naboth, Panna Marie pouštějící pramen života, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

- 32.Ferdinand Naboth, dvě mužské postavy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 33.Ferdinand Naboth, tři starší mužské postavy, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie u pramene života, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 34.Ferdinand Naboth, Panna Marie předávající roucha světcům, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 35.Ferdinand Naboth, Panna Marie předávající roucha s Ježíškem držícím škapulíř na klíně, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 36.Ferdinand Naboth, Šimon Stock, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 37.Ferdinand Naboth, svatý Norbert, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 38.Ferdinand Naboth, atributy svatého Norberta, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 39.Ferdinand Naboth, putto s nápisovou páskou „*Vt frigora toleat*“, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 40.Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Et spes nostra, salve*“, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie předávající roucha světcům, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 41.Ferdinand Naboth, Panna Marie a nebeská zahrada, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

- 42.Ferdinand Naboth, skupina prosebníků, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 43.Ferdinand Naboth, Panna Marie a nebeská zahrada, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 44.Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Ad te clamamus exules filii Hevi*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 45.Ferdinand Naboth, Panna Marie Immaculata, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 46.Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Nullus ex cluditur hospes*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie a nebeské zahrady, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 47.Ferdinand Naboth, Panna Marie se svatou Annou a svatou Barborou, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 48.Ferdinand Naboth, Panna Marie s dítětem, svatou Annou a svatou Barborou, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 49.Ferdinand Naboth, skupina prosebníků, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
- 50.Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Ad te suspiramus gementes et flentes in has lacrimarum valle*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

51. Ferdinand Naboth, svatá Anna, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
52. Ferdinand Naboth, svatá Barbora, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
53. Ferdinand Naboth, putto nesoucí nápisovou pásku „*Recreat praesentia lassos*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie se svatou Annou a svatou Barborou, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
54. Ferdinand Naboth, Panna Marie navštěvující vězněné, 1713–1714, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
55. Ferdinand Naboth, Panna Marie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
56. Ferdinand Naboth, putto původně označený jako Ježíš Kristus, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
57. Ferdinand Naboth, skupina tří mužů vzhlížejících k Panně Marii, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
58. Ferdinand Naboth, pohan odvracející se od Panny Marie, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
59. Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Eia ergo, advocata nostra, illuso tuoi misericordes oculos ad nos converte*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

60. Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Dissolvit vincla reorum*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie navštěvující vězněné, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
61. Ferdinand Naboth, Panna Marie nad kostnicí, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
62. Ferdinand Naboth, Panna Marie Immaculata, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
63. Ferdinand Naboth, zlatý půlměsíc obtočený hadem se zlatým jablkem v tlamě, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
64. Ferdinand Naboth, dítě klečící u otevřeného hrobu, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
65. Ferdinand Naboth, verš mariánské modlitby „*Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
66. Ferdinand Naboth, nápisová páska „*Facit ut in pace quiscat*”, 1713–1714, detail nástěnné malby Panny Marie nad kostnicí, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
67. Jan Kryštof Handke, Panna Marie s Ježíškem na klíně, 1715, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
68. Jan Kryštof Handke, nástěnná malba dosahuje k medailonu svaté Pavlíny, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
69. Jan Kryštof Handke, nástěnná malba zasahuje k medailonu svatého Floriána, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

70. Jan Kryštof Handke, Panna Marie s Ježíškem na klíně, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
71. Jan Kryštof Handke, tři hořící srdce se zelenými křídly, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
72. Jan Kryštof Handke, rýmařovský děkan Ferdinand František Ratschker, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
73. Jan Kryštof Handke, putto držící knihu, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
74. Jan Kryštof Handke, sloupy, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
75. Jan Kryštof Handke, text „*Omnia traham ad me*“, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
76. Jan Kryštof Handke, kniha s textem „*Sub tuum praesidium confugitnus*“, 1715, detail nástěnné malby Panny Marie s Ježíškem na klíně, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
77. Ferdinand Naboth, medailon svatého Floriána, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
78. Ferdinand Naboth, monogram M. V. R., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Floriána, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
79. Ferdinand Naboth, medailon svaté Pavlíny, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová

80. Ferdinand Naboth, monogram M. F. N., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svaté Pavlíny, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
81. Ferdinand Naboth, medailon svatého Karla Boromejského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
82. Ferdinand Naboth, monogram I. F. R., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Karla Boromejského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
83. Ferdinand Naboth, medailon svatého Františka Xaverského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
84. Ferdinand Naboth, monogram IHS, 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Františka Xaverského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
85. Ferdinand Naboth, monogram C. H., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Františka Xaverského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
86. Ferdinand Naboth, medailon svatého Rocha, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
87. Ferdinand Naboth, monogram F. F. K., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Rocha, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
88. Ferdinand Naboth, medailon svatého Šebestiána, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Zdroj: Miloslav Marek, *Kaple V Lipkách*, Rýmařov 2010, s. 52.
89. Ferdinand Naboth, monogram M. G., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Šebestiána, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Zdroj: Miloslav Marek, *Kaple V Lipkách*, Rýmařov 2010, s. 52.

90. Ferdinand Naboth, medailon archanděla Michaela, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
91. Ferdinand Naboth, monogram G. W. N., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu archanděla Michaela, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
92. Ferdinand Naboth, medailon svatého Hilaria Římského, 1713–1714, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
93. Ferdinand Naboth, monogram T. I. M., 1713–1714, detail nástěnné malby medailonu svatého Hilaria Římského, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
94. Navštívení Panny Marie, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
95. Narození Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
96. Obětování Krista v chrámu, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
97. Dvanáctiletý Ježíš v chrámu, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
98. Zmrtvýchvstání Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
99. Nanebevstoupení Krista, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
100. Soslání Ducha svatého, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
101. Nanebevzetí Panny Marie, přelom 18. a 19. století, nástěnná malba, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Foto: Kristýna Skálová
102. Monogram JCH Fecit, přelom 18. a 19. století, detail nástěnné malby Dvanáctiletého Ježíše v chrámu, kostel Navštívení Panny Marie v

Rýmařově. Zdroj: Tomáš Lašák, *Kostel Navštívení Panny Marie – „Kaple V Lipkách“*, Rýmařov 2020, s. 32.

103. Údajný autoportrét Jana Kryštofa Handkeho, přelom 18. a 19. století, detail nástěnné malby Dvanáctiletého Ježíše v chrámu, kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově. Zdroj: Tomáš Lašák, *Kostel Navštívení Panny Marie – „Kaple V Lipkách“*, Rýmařov 2020, s. 32

12. Anotace

Jméno a příjmení	Kristýna Skálová
Katedra	Katedra dějin umění
Vedoucí práce	Mgr. Zuzana Macurová, Ph.D.
Rok obhajoby	2024

Název práce	Ikonografický rozbor freskových maleb v kostele Navštívení Panny Marie v Rýmařově
Název v angličtině	Iconographic analysis of fresco paintings in the Church of the Visitation of the Virgin Mary in Rýmařov
Anotace práce	Bakalářská diplomová práce se zabývá především ikonografickým rozбором barokních nástěnných maleb filiálního kostela Navštívení Panny Marie, známého také jako kaple V Lipkách. Současně se zabývá malíří Ferdinandem Nabothem a Janem Kryštofem Handkem. Taktéž je v práci popsáno období vzniku kaple i fresek, tedy 17. století a počátek 18. století, jež ovlivnilo vznik i funkci kaple.
Klíčová slova	Kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově, kaple V Lipkách, kostel svaté Anny, kostel, kaple, baroko, Ferdinand Naboth, Jan Kryštof Handke, fresky, nástěnné malby, Salve Regina, ikonografie, mor, moravské barokní malířství, perla severomoravského baroka.

Anotace práce v angličtině	This bachelor thesis focuses mainly on iconographic analysis of the Baroque murals of the filial Church of the Visitation of the Virgin Mary, also known as the Chapel V Lipkách. The thesis simultaneously focuses on painters Ferdinand Naboth and Johann Christopher Handke. The work also describes the period of formation of the chapel and frescoes, therefore 17th century and the beginning of 18th century, which influenced the formation and function of the chapel.
Klíčová slova v angličtině	Church of the Visitation of the Virgin Mary in Rýmařov, chapel in Lipky, church of St. Anne, church, chapel, baroque, Ferdinand Naboth, Johann Christopher Handke, frescoes, murals, Salve Regina, iconography, plague, Moravian baroque painting, the pearl of North Moravian baroque.
Počet stran včetně příloh	stran 129
Rozsah práce	156 561
Jazyk práce	český